МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА КОНСАЛТИНГУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Організація і методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства» за матеріалами ПрАТ «Харків-Авто»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня, 2 курсу, ОМО-21-1 групи, Спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ОП «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»

підпис здобувача вищої освіти

Саква Дмитро Миколайович

Науковий керівник

підпис керівника

Колісник Олена Пилипівна, к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми

підпис керівника

Колісник Олена Пилипівна, к.е.н., доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри обліку та консалтингу протокол від 20.01.2023р. № 11

підпис завідувача кафедри

Колісник Олена Пилипівна, к.е.н., доцент

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 9 20.01.2023 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

До захисту 20.01.2023 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 (чотири) 03.02.2023 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Т.Г. Камінська
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ О.П. Колісник
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Н.В. Гуріна
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Б.М. Занько
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар комісії:

_____ Д.Л. Судак
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст дипломної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	25		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	43		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	8		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	17		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	83		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.Б.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
83	B	4 (добре)	03.02.2023	

Правила переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультету податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра обліку та консалтингу

ДОВІДКА
про перевірку курсової/кваліфікаційної роботи (проєкту)на академічний плагіат

ПІБ автора твору	Саква Дмитро Миколайович
ПІБ наукового керівника	Колісник Олена Пилипівна
Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт)	Кваліфікаційна робота
Тема роботи	Організація і методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства
Рік написання	2022
Оригінальний текст у роботі складає %	91,3%
Схожість %	8,7%
Цитати%	13,5%

Відповідальна особа Судак Д.Л. (П.І.Б.) (підпис)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та консалтингу
Спеціальність, 071 «Облік і оподаткування»
ОП «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри О.П. Колісник

_____
23.09.2021 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти

Сакві Дмитру Миколайовичу

1. Тема роботи: «Організація і методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства» за матеріалами ПрАТ «Харків-Авто»
Затверджена наказом ректора від «25» 01.2022 р. № 88
2. Строк здачі закінченої роботи: 29.11.2022р.
3. Цільова установка:
Мета роботи полягає в удосконаленні організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.
Об'єкт дослідження – виступають дебітори та заборгованість, яка виникає внаслідок розрахунків за товарними та нетоварними операціями підприємства.
Предмет дослідження – організаційно-методичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості з урахуванням вимог НП(С)БО.
Вихідні дані до роботи:
Законодавчі і нормативні документи, наукова і навчальна література, первинні документи, облікові регістри та форми звітності досліджуваного підприємства
5. Перелік графічного матеріалу: таблиці та рисунки за темою дипломної роботи.
6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)
ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості підприємства, критерії її визнання та оцінка
1.2.Класифікація дебіторської заборгованості підприємства та характеристика розрахунків з дебіторами
Висновки до 1 розділу
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО»
2.1. Облікова політика щодо дебіторської заборгованості підприємства
2.2. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості підприємства
2.3. Удосконалення обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і комп'ютерних технологій

Висновки до 2 розділу
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО»
3.1. Аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості підприємства
3.2. Удосконалення методики аналізу дебіторської заборгованості
Висновки до 3 розділу
Висновки
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	
		За планом	Фак
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	20.09 - 23.09.2021 р.	
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	16.05.2022 р.	
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	27.09.2022 р.	
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	25.11.2022 р.	
5.	Підготовка вступу та висновків	28.11.2022 р.	
6.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	29.11.2022 р.	
7.	Перевірка роботи на плагіат	30.11.2022 р.	
8.	Попередній захист роботи	17.01.2023 р.	
9.	Отримання відгуку керівника роботи	24.01.2023 р.	
10.	Отримання зовнішньої рецензії	26.01.2023 р.	
11.	Допуск до захисту зав. кафедрою	01.02.2023 р.	
12.	Захист роботи	03.02 - 04.02.2023 р.	

8. Дата видачі завдання «20» 09.2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Колісник О.І

Керівник освітньо-професійної програми _____ Колісник О.І

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

Саква Д.М. _____
(прізвище, ініціали) (підпис)

АНОТАЦІЯ
на кваліфікаційну роботу
на тему: «Методика обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства»

Мета роботи полягає в удосконаленні організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Завданнями роботи є:

- дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості;
- визначити класифікаційні ознаки групування дебіторської заборгованості та її оцінку;
- навести загальну характеристику облікової політики підприємства та визначити особливості її формування щодо дебіторської заборгованості;
- проаналізувати стан організації та методики обліку дебіторської заборгованості підприємства;
- охарактеризувати облік розрахунків з дебіторами умовах застосування інформаційних систем і комп'ютерних технологій;
- здійснити аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості підприємства;
- визначити напрями удосконалення методики аналізу дебіторської заборгованості.

Предметом кваліфікаційної роботи є організаційно-методичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості з урахуванням вимог національних стандартів.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступають дебітори та заборгованість, яка виникає внаслідок розрахунків за товарними та нетоварними операціями підприємства на прикладі ПрАТ «Харків-Авто».

Базою дослідження виступає ПрАТ «Харків-Авто».

За результатами дослідження сформульовані пропозиції щодо практичного значення отриманих результатів, які нададуть можливість бухгалтерській службі підприємства ефективно управляти розрахунками з дебіторами та аналізувати їх стан, з метою мінімізації переведення дебіторської заборгованості з поточної до сумнівної чи безнадійної заборгованості.

Одержані результати можуть бути використані при організації обліку на ПрАТ «Харків-Авто».

Робота містить: 59 сторінок, 11 таблиць, 8 рисунків. Список використаних джерел складається з 55 найменувань. В роботі 7 додатків.

Ключові слова: дебітори, дебіторська заборгованість, розрахунки з дебіторами, облік та аналіз дебіторської заборгованості.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2021-2022 рр.

Рік захисту роботи: 2023 р.

ANNOTATION
on qualifying work on a theme:

«Methods of accounting and analysis of accounts receivable of the enterprise»

The purpose of the work is to improve the organization and methods of accounting and analysis of accounts receivable at the enterprise.

The objectives of the work are:

- to investigate the economic essence of accounts receivable;
- to determine the classification features of the grouping of accounts receivable and its assessment;
- to give a general description of the accounting policy of the enterprise and determine the features of its formation in relation to accounts receivable;
- to analyze the state of organization and methods of accounting of accounts receivable of the enterprise;
- to characterize the accounting of settlements with debtors in the conditions of application of information systems and computer technologies;
- to analyze the dynamics and structure of accounts receivable of the enterprise;
- to determine the directions of improvement of the methodology of accounts receivable analysis.

The subject of qualification work is organizational and methodological aspects of accounting and analysis of accounts receivable taking into account the requirements of national standards.

The object of qualification work are debtors and debts arising from settlements on commodity and non-commodity operations of the enterprise on the example of PrJSC «Kharkiv-Auto».

The basis of the study is PrJSC «Kharkiv-Auto».

Based on the results of the study, proposals were formulated on the practical significance of the results obtained, which will enable the accounting department of the enterprise to effectively manage settlements with debtors and analyze their condition in order to minimize the transfer of receivables from current to doubtful or bad debts.

The obtained results can be used in the organization of accounting at PrJSC «Kharkiv-Auto».

The work contains 59 pages, 11 table, 8 drawing. The list of the used sources is counted by 55 names. In-process 7 applications.

Keywords: debtors, accounts receivable, settlements with debtors, accounting and analysis of accounts receivable.

Year of qualification work: 2021-2022.

Year of work defense: 2023.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 9

1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості підприємства, критерії її визнання та оцінка 9

1.2. Класифікація дебіторської заборгованості підприємства та характеристика розрахунків з дебіторами 17

Висновки до 1 розділу 23

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО» 24

2.1. Облікова політика щодо дебіторської заборгованості підприємства 24

2.2. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості підприємства 29

2.3. Удосконалення обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і комп’ютерних технологій 40

Висновки до 2 розділу 45

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО» 46

3.1. Аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості підприємства 46

3.2. Удосконалення методики аналізу дебіторської заборгованості 52

Висновки до 3 розділу 58

Висновки 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 62

ДОДАТКИ 69

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Фінансово-господарська діяльність підприємства постійно супроводжується розрахунками з підприємствами, фізичними особами, бюджетом та ін. В результаті таких розрахунків виникає дебіторська заборгованість, значна частка якої погіршує фінансовий стан підприємства, оскільки відволікає грошові кошти з господарського обороту, а це призводить до зниження темпів виробництва та ефективності діяльності, тобто відбувається непряме втрачання його доходів.

До характерних ознак низької платоспроможності підприємства відносять несвоєчасність повернення дебіторської заборгованості, або повернення в неповному обсязі, що спричиняє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим важливим напрямом є висвітлення основних питань щодо існуючої практики організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення. Важливість зазначених аспектів, необхідність їх теоретичного дослідження та практичного обґрунтування обумовили вибір теми дослідження та її актуальність.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в удосконаленні організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Відповідно до визначеної мети квалфікаційної роботи передбачено вирішення таких **завдань:**

- дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості;
- визначити класифікаційні ознаки групування дебіторської заборгованості та її оцінку;
- навести загальну характеристику облікової політики підприємства та визначити особливості її формування щодо дебіторської заборгованості;
- проаналізувати стан організації та методики обліку дебіторської заборгованості підприємства;
- охарактеризувати облік розрахунків з дебіторами умовах застосування інформаційних систем і комп'ютерних технологій;

- здійснити аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості підприємства;

- визначити напрями удосконалення методики аналізу дебіторської заборгованості.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступають дебітори та заборгованість, яка виникає внаслідок розрахунків за товарними та нетоварними операціями підприємства на прикладі ПрАТ «Харків-Авто».

Предметом кваліфікаційної роботи є організаційно-методичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості з урахуванням вимог НП(С)БО.

Базовим підприємством за матеріалами якого проводилось дослідження у кваліфікаційній роботі виступило ПрАТ «Харків-Авто». Основним видом діяльності підприємства є торгівля автомобілями та легковими автотранспортними засобами, надання послуг технічного обслуговування автомобілів.

Основні економічні показники діяльності ПрАТ «Харків-Авто» представлені у табл. 1, (розраховані за даними фінансової звітності 2019-2020 рр.) (дод. А1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення
Зареєстрований капітал, тис. грн.	54348,0	54348,0	-
Чистій дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис грн.	279503,0	348296,0	+68793
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	265145,0	328788	+63643
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис.грн.	3074,0	286,0	-2788
Фонд оплати праці, тис. грн.	12736,0	15430,0	+2694
Середньооблікова чисельність працюючих, чол.	128	125	+3
Середньомісячна зарплата працівників, грн.	8292	10287	+1995
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, тис. грн.	6195,0	7179,0	+984
Дебіторська заборгованість за виданими авансами, тис. грн.	8909,0	10546,0	+1637
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, тис. грн.	416,0	963,0	+547
Інша поточна дебіторська заборгованість, тис. грн.	10274,0	8795,0	-1479

*Згруповано автором роботи за матеріалами ПрАТ «Харків-Авто»

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що ПрАТ «Харків-Авто» є прибутковим підприємством, проте спостерігається зниження прибутку на 2788 тис. грн., що викликано зростанням собівартості реалізованих товарів у 2020 році порівняно з 2019 роком на 63643 тис. грн.

У 2020 році відбулося зростання фонду оплати праці на 2694 тис. грн., відповідно зросла і середньомісячна заробітна плата на 1995 грн., при зменшенні працівників на 3 осіб.

Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є дебіторська заборгованість. За проведеними розрахунками спостерігаємо її зростання за більшістю видів поточної заборгованості у 2020 році порівняно з 2019 роком. Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – збільшилась на 984 тис. грн; за виданими авансами – на 1637 тис. грн.; за розрахунками з бюджетом – на 547 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборговність зменшилась у 2020 році на 1479 тис. грн., порівняно з 2019 роком.

Під час дослідження необхідно з'ясувати, в результаті чого відбулось зростання дебіторської заборгованості, що саме спричинило її збільшення, провести аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості та визначити фактори, які сприятимуть її зниженню та оптимізації.

Методичні прийоми використані у досліженні. У роботі використані загальнонаукові методи; аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання; спеціальні методи - розрахунково – аналітичний метод дослідження, балансовий, статистичний, порівняльний, графічний та методи економічного аналізу.

Основні роботи науковців за темою дослідження. Питання обліку, оцінки, аналізу дебіторської заборгованості розглядали у своїх працях вчені: М. Біла, М. Бондар, Ф. Бутинець, С. Голов, Л. Городянська, Л. Жидєєва, О. Колісник, В. Костюченко, Л. Кручак, В. Кулик, З. Левченко, Л. Нападовська, О. Томчук, Н. Ткаченко та інші автори, які внесли свій вклад у розвиток методики та організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, які пов'язані з удосконаленням бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Зокрема, під час дослідження, узагальнено підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості, структуровано класифікаційні ознаки за якими групують дебіторську заборгованість з метою управління нею тощо.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Практичне значення отриманих результатів нададуть можливість бухгалтерській службі підприємства ефективно управляти розрахунками з дебіторами та аналізувати їх стан, з метою мінімізації переведення дебіторської заборгованості з поточної до сумнівної чи безнадійної заборгованості. Висновки і пропозиції, які сформовані за результатами проведеного дослідження, можуть бути використані у практичній діяльності ПрАТ «Харків-Авто».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження оприлюднено на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації», яка відбулася 1 листопада 2022 р. в м. Буча, та відображено у збірнику тез доповідей на тему: «Організація і методика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства» [19].

Джерела дослідження кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти, спеціалізована література, періодичні видання, які регулюють питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості. Вихідними даними у роботі є: документи бухгалтерського обліку та фінансова звітність ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дипломна робота містить: 59 сторінок основного тексту, 11 таблиць, 8 рисунків, 55 використаних джерела, 7 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості підприємства, критерії її визнання та оцінка

«Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Тому протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості» [48].

На кожному етапі економічного та політичного розвитку в Україні та в світі відбувалися суттєві зміни у трактуванні поняття «дебіторська заборгованість».

Спочатку поняття «дебітор» (від латинського debitum – борг; зобов'язання) ототожнювалося не лише з особою, а й з товаром, грошима, рахунком.

Сучасне трактування поняття «дебіторська заборгованість» з'явилося ще у VIII ст. н.е. Особливо важливим і суттєвим є внесок Е. Дегранжа і Дж. Дзаппи, які почали розглядати дебіторську заборгованість, як «один із показників, що характеризує фінансовий стан підприємства» [48].

Деякі автори дебіторську заборгованість ототожнюють з «боргом на користь підприємства» і визначають як «ту чи іншу частину господарських засобів підприємства, що вибула зі складу даного підприємства і перебуває у фактичному розпорядженні інших підприємств, виконуючи там роль капіталу» [50].

Таким чином, аналіз визначень різними авторами дебіторської заборгованості свідчить про точку, яка характеризує дебіторську заборгованість як борги. Борги – це зобов'язання особи перед іншою щодо передачі майна чи сплати певної суми коштів.

Отже, дебіторська заборгованість – сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству. «Дебіторська заборгованість є наслідком господарських операцій,

що мали місце в минулому, але підлягають погашенню в майбутньому, оскільки по суті незавершеною залишається така угода. Однак, зрозумілішим було б таке визначення: «дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, вилучена у підприємства» [50].

Виникнення на підприємстві дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до принципу нарахування. За цим принципом відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг) покупцю за умовами договору купівлі-продажу вважається подією, згідно з якою у продавця виникають валовий дохід (за податковим законодавством) та поточна дебіторська заборгованість у разі відсутності негайної сплати.

«Тому підписання договору та пред'явлення покупцю розрахункових документів згідно з фактом відвантаження йому товарів є підставою для виникнення у продавця дебіторської заборгованості» [25].

«Управління дебіторською заборгованістю на підприємстві висуває ряд завдань:

– дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення на підприємстві;

– доповнення її класифікації;

– обґрунтування критеріїв визнання;

– удосконалення чинної методики обліку заборгованості;

– удосконалення обліку простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості;

– здійснення аналізу і внутрішнього контролю дебіторської заборгованості» [5].

Постановка таких завдань обумовлює необхідність з'ясувати сутність дебіторської заборгованості. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість» проводилася науковцями, практиками, про що засвідчують чисельні публікації, де наводиться визначення цього поняття (табл. 1.1).

Трактування сутності поняття «дебіторська заборгованість» різними авторами представлено у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Трактування сутності поняття «дебіторська заборгованість»*

Автор	Визначення
Ф. Ф. Бутинець	«це заборгованість інших підприємств чи осіб з платежів даному підприємству. Дебіторська заборгованість означає, що кошти тимчасово знаходяться у інших підприємств (організацій) чи осіб, але підлягають обов'язковому поверненню при закінченні певного строку» [5].
С.Ф. Голов	«фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони» [11].
О.М. Кияшко	«сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникає врезультаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати» [16].
О.В. Лишиленко	«сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату» [25].
Т.М. Мараховська, О.С. Любенко	«елемент оборотного капіталу, сума боргів фізичних та юридичних осіб підприємству» [27].
Н.О. Матицина	«розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати» [28].
М.І. Матицька	«сума боргу, що належить підприємству від юридичних і фізичних осіб по результатах їх господарських взаємовідносин» [29].
М.С. Пушкар	«заборгованість, яка виникає в ході взаємовідносин підприємства з економічними агентами і належить даному підприємству на певну дату» [48].
О.Є. Федорченко	«сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому» [52].

*Згруповано автором за джерелами [5; 11; 16; 25; 27; 28; 29; 48; 52]

Таким чином, різні автори по-різному трактують сутність поняття «дебіторська заборгованість», проте, необхідно зазначити, що не змінюється її сутність. Дебіторська заборгованість визначається авторами як сума боргу підприємству від інших дебіторів, що утворюється у процесі господарської діяльності. Визначення дебіторської заборгованості як боргу є виправданим, оскільки саме слово «дебітор» походить від слова «дебет», тобто борг.

Порядок бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності регулюються НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [35].

Питання обліку розрахунків з дебіторами регулюється різними нормативними актами, які згруповані у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Нормативно-правові акти регілювання дебіторської заборгованості та відображення її в обліку*

Назва нормативно-правового акта	Зміст нормативно-правового акта
Цивільний кодекс України	«міститься спеціальна глава, присвячена загальним положенням про надання послуг, в якій закріплено положення щодо договорів такого типу. Особливістю договору є те, що виконавець відшкодовує збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг» [53].
Податковий кодекс України	«дебітор – особа, у якої внаслідок минулих подій утворилася звборгованість перед іншою особою у формі певної сусм коштів, їх еквіваленту або інших активів» [44].
Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»	«визначає правові принципи регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні» [45].
Закон України «Про захист прав споживачів»	«споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпоснрндгьо не пов’язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов’язків найманого працівника» [46].
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«визначено мету, склад і принципи складання фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів» [33].
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	«поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [35].
Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій	«визначено порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про дебіторську заборгованість. Згідно Інструкції для обліку дебіторської заборгованості призначені рахунки 1, 3 класів» [15].
Інструкція про службові відрядження у межах України та за кордон	«подано визначення службового відрядження, перелік підтверджуючих документів, оплата днів відрядження, сума добових тощо» [16].

*Згруповано автором за джерелами [15; 16; 33; 35; 44; 45; 46; 53]

Основні види дебіторської заборгованості представлено на рис. 1.1.

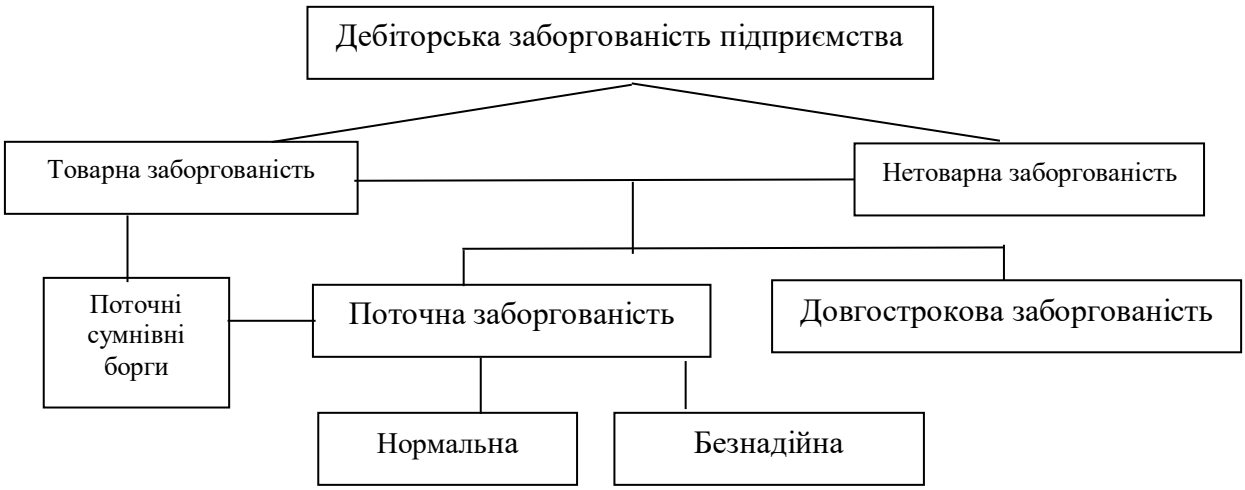

Рис. 1.1. Основні види дебіторської заборгованості підприємства

У більшості випадків можна визначити основні види дебіторської заборгованості, як товарну та нетоварну.

Операції визначають товарними, якщо здійснюється оплата продукції (у натурально-речовій формі), товарів, робіт, послуг. Таким чином, товарна дебіторська заборгованість виникає у ході операційної діяльності підприємства, за якою передбачається продаж товарів, виконання робіт, надання послуг.

До товарної дебіторської заборгованості відносять розрахунки з покупцями та замовниками.

«Покупці – це фізичні або юридичні особи, які придбавають товари (роботи, послуги). Замовниками – це учасники договору, на підставі замовлення яких виготовляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору» [50].

Відповідно, товарна дебіторська заборгованість відноситься до складу поточної (короткострокової) дебіторської заборгованості згідно її визначення.

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» трактує поточну дебіторську заборгованість, як «суму дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [35].

Відповідно до НП(С)БО 10, «дебіторська заборгованість, у тому числі заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками, визнається активом у разі, якщо виконуються такі умови: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена» [35].

«Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю у разі наявності таких умов:

– покупцеві передані ризики та вигоди, пов’язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

– підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

– сума заборгованості може бути достовірно визначена;

– є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені» [50].

Оцінка періоду, на який підприємство передає покупцеві ризики і вигоди, пов’язані з правом власності на продукцію, товар, потребує вивчення договору між підприємством та покупцем і обставин таких операцій.

Договір поставки продукції (товару), укладений між підприємством та покупцем, визначає умови переходу ризиків трати чи пошкодження продукції і вигод, які пов’язані з правом власності на підставі ІНКОТЕРМС.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками як складова елементу фінансової звітності - активу повинна визнаватися і відображатися у звітності в тій сумі, яка визначається з урахуванням оцінки дебіторської заборгованості у поточному обліку.

Дебіторська заборгованість покупців та замовників визнається активом одночасно із визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт чи надання послуг, оцінюється за первісною вартістю.

Сума доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, яка виникає в результаті операції, визнається договором, укладеним між підприємством та покупцем. Ця сума вимірюється за справедливою вартістю компенсації, яку було отримано або яка підлягає отриманню.

Необхідно зазначити, що згідно НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедлива вартість визначається як «сума, за якою можна продати актив або оплатити зобовязання за звичайних умов на певну дату» [40].

Визначення справедливої вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань здійснюється відповідно до НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», де дебіторська заборгованість визначається, як «теперішня (дисконтована) сума, яка підлягає отриманню, що визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою за вирахуванням резерву сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості в разі потреби. Дисконтування не здійснюється для короткострокової заборгованості, якщо різниця між номінальною мусою дебіторської заборгованості та дисконтованою сумую несуттєва (менша 5% номінальної суми)» [40].

Зазвичай, дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг розраховується за номінальною сумою отриманої компенсації, тобто сумою грошових коштів або їх еквівалентів, що була витрачена при придбанні, яка отримана або підлягає отриманню та суттєво не відрізняється від її справедливої вартості.

Таким чином, первісна вартість розрахунків з покупцями та замовниками за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) прирівнена до її справедливої вартості, а різниця, яка виникає між ними є незначною.

«У окремих випадках, сума доходу може не збігатися із справедливою вартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). У разі, коли продукція (товари, роботи, послуги) реалізовані з торговельною знижкою або зі знижкою з обсягу, тоді дохід визначається за меншою сумою, ніж справедлива вартість» [50].

Дохід від реалізації продукції (товарів) може бути зменшений також на суму поверненої продуції (товарів) від покупців.

Таким чином, первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію (товари) залежить від:

– надання покупцю торгівельної знижки або знижок з обсягу до дати реалізації;

– надання покупцю знижок після реалізації;

– повернення товарів від покупців [50].

«Заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками обліковують за групами, залежно від строків непогашення заборгованості, які визначаються умовами договору та встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Так, з метою достовірного відображення активів кожне підприємство має визначити резерв сумнівних і безнадійних боргів» [50].

Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Тобто для визначення такої вартості необхідно від дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками на дату балансу вирахувати величину резерву сумнівних боргів.

Згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником» [35].

Основним призначенням резерву сумнівних боргів є зменшення негативного впливу, який справляє на фінансовий стан підприємства списання безнадійної дебіторської заборгованості, на яку з часом може перетворитися сумнівна заборгованість. В сучасних умовах господарювання, підприємства повинні розуміти значення резерву сумнівних боргів.

«Правильне визначення суми резерву сумнівних боргів забезпечить адекватну оцінку стану активів і фінансових результатів діяльності підприємства» [35].

Згідно НП(С)БО 10, пропонується два методи визначення величини резерву сумнівних боргів:

1) методом абсолютної суми;

2) методом застосування коефіцієнта сумнівності [35].

Під час здійснення оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками, згіно принципу обачності, у момент визначення доходу від реалізації, підприємство повинно враховувати можливі втрати від неповернення частини боргів покупцями.

1.2. Класифікація дебіторської заборгованості підприємства та характеристика розрахунків з дебіторами

При складанні фінансової звітності необхідною є класифікація дебіторської заборгованості за такими ознаками:

- за зв’язком з операційним циклом;
- за термінами погашення;
- за об’єктами, щодо яких виникли зобов’язання дебіторів;
- за своєчасністю оплати боржникам дебіторської заборгованості.

Що стосується класифікації за зв’язком з операційним циклом і термінами погашення, то дебіторську заборгованість поділяють на поточну (короткострокову) та довгострокову.

Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заюоргованість», дебіторська заборгованість також поділяється на довгострокову і поточну (короткострокову) [35].

Норми НП(С)БО 10 «Дебіторська заюоргованість», розповсюджуються на всі підприємства, організації та юридичні особи, незалежно від форм власності. Застосування таких норм повинно враховувати особливості оцінки та розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості, які визначено іншими національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Дотримання єдиної методології бухгалтерського обліку для відображення дебіторської заборгованості обумовлює необхідність розробки загального підходу до розуміння окремих категорій, які її характеризують і можуть розглядатися як класифікаційні ознаки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація дебіторської заборгованості*

№ з/п	Класифікаційна ознака	Класифікаційна група
1.	За елементами	«Заборгованість покупців і замовників, векселі одержані, аванси видані, заборгованість із внутрішніх розрахунків, інші дебітори» [5].
2.	За стороками появи	«Короткострокова, середньострокова, довгострокова» [5].
3.	За об'єктами щодо яких виникла заборгованість	«Заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця, заборгованість забезпечена векселями, надані позики, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків), інша дебіторська заборгованість» [5]
4.	За доцільністю появи	«Виправдана та невиправдана» [5].
5.	За своєчасністю погашення	«Дебіторська заборгованість, строк оплати якої не настав, дебіторська заборгованість не сплачена в строк, сумнівна дебіторська заборгованість, безнадійна дебіторська заборгованість» [35].
6.	За строками погашення	«Короткострокова заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати; довгострокова заборгованість платежі очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати; значна дебіторська заборгованість, платежі але якій очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати» [35].
7.	За можливістю її стягнення	«Надійна - заборгованість в межах строку, встановленого договором, а також забезпечену заборгованість; сумнівна - незабезпечена і непогашена в строк заборгованість, але у якої є імовірність погашення; безнадійна - заборгованість з терміном позовної давності, неможливої до отримання» [5].
8.	За можливістю проконтролювати	«Контрольована та неконтрольована» [5].
9.	За ступенями ліквідності	«Високоліквідна, середньоліквідна, неліквідна» [5].

*Згруповано автором за джерелами [5; 35]

Класифікація дебіторської заборгованості на довгострокову та поточну визначає строки її появи та погашення.

«Довгострокова дебіторська заборгованість, яка не виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу» [35].

«Поточна (короткострокова) дебіторська заборгованість, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена впродовж дванадцяти місяців з дати балансу. Якщо до поточної дебіторської заборгованості підприємства відноситься дебіторська заборгованість зі строком погашення менше дванадцяти місяців і дебіторська заборгованість зі строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу, то така інформація повинна бути розкрита у примітках для фінансової звітності. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги виникає, коли підприємство реалізує продукцію (товари, роботи, послуги) в кредит (з відстрочкою платежу)» [35].

Суттєве значення має поділ дебіторської заборгованості на товарну і нетоварну, що визначає об’єкти, за якими виникла дебіторська заборгованість (рис. 2.1).

Відповідно до рис. 1.2, можна зазначити, що розрахунки за товари, роботи, послуги, є складовою товарної дебіторської заборгованості.

Розрахунки з різними дебіторами є складовою нетоварної дебіторської заборгованості. Розрахунки з різними дебіторами включають в себе розрахунки, що пов’язані з виданими авансами, розрахунками з підзвітними особами, розрахунками за нарахованими доходами, розрахунками за претензіями, розрахунками за відшкодуванням завданих збитків, розрахунками за позиками членам кредитних спілок, розрахунками з іншими дебіторами, розрахунками з державними цільовими фондами, розрахунками за операціями з деривативами.

Рис. 1.2. Склад дебіторської заборгованості згруповану на товарну і нетоварну

У процесі діяльності підприємство не завжди може провести розрахунки з іншими підприємствами чи фізичними особами одночасно з передачею майна (виконанням робіт, наданням послуг тощо). У таких випадках, у нього виникає дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Дебіторами можуть виступати як юридичні, так і фізичні особи, що заборгували підприємству грошові кошти, або їх еквіваленти чи інші активи. За

даними бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату, але зазвичай така сума визначається на дату балансу.

«До розрахунків дебіторів, в результаті яких виникає нетоварна дебіторська заборгованість відносять:

– дебіторську заборгованість за виданими авансами;
– дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом;
– дебіторську заборгованість з нарахованих доходів;
– дебіторську заборгованість із внутрішніх розрахунків» [25].

Одним із таких видів розрахунків з дебіторами вважаються розрахунки за виданими авансами, коли в уголі передбачена оплата товарів не за окремими операціями постачання, а в результаті періодичного перерахування коштів у відповідні терміни та установлених розмірах незалежно від отримання товару.

Розрахунки за виданими авансами - це розрахунки з різними підприємствами на основі постійних налагоджених зв’язків за постачання матеріальних цінностей чи надання послуг, що носять систематичний характер періодичності переказу коштів у терміни та розмірах, попередньо обумовлених сторонами.

Суми авансових платежів і термінів їх перерахування, сторони встановлюють на період, з огляду на періодичність платежів і обсяги поставок або закупівель, надання послуг за угодами або фактичні поставки за минулий період.

Частина розрахунків на підприємствах здійснюється через підзвітних осіб.

Підзвітними особами є працівники підприємства, яким в обмежених розмірах видають кошти на здійснення господарсько-операційних витрат, а також на відрядження.

Більшою частиною авансових сум на підприємстві є кошти під звіт на службові відрядження.

Службове відрядження - поїздка працівника за розпорядженням керівництва підприємства на визначений термін до іншого населеного пункту з метою виконання службового доручення за місцем постійної роботи. При

направленні працівника у відрядження оформляють наказ (розпорядження) керівника по підприємству.

Добові в межах України у 2022 році встановлено в розмірі 650,0 грн (не більш як 0,1 розміру мінімальної заробітної плати, що діє для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, в розрахунку на добу) – для відряджень по Україні та не вище 80 євро в розрахунку за кожен календарний день такого відрядження за офіційним обмінним курсом гривні до євро, установленим Національним банком України, в розрахунку за кожен такий день.

По факту витрачання коштів на відрядження у межах України і за кордоном, підзвітна особа складає «Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт». До Звіту долучають підтверджувальні документи, а саме, проїзні документи, багажні квитанції, страхові документи, документи про винаймання житла, чеки, квитанції тощо.

До розрахунків з дебіторами також належать розрахунки за відшкодуванням завданих збитків.

«Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків - це розрахунки за заподіяними підприємству збитків у вигляді недостач і крадіжок грошових коштів, матеріальних цінностей, втрат від псування матеріальних цінностей, а також суми, що згідно з чинним законодавством України належать утриманню з посадових осіб, винних в порушенні витрачання коштів на службові відрядження, та інші призначені до утримання суми» [21].

Винна особа, що заподіяла шкоду у вигляді нестач матеріальних цінностей та грошових коштів, а також збитків від псування матеріальних цінностей внаслідок недбалості, може добровільно нею відшкодовуватися.

На підприємстві виникає потреба у проведенні розрахунків претензійного характеру. Претензії підписують уповноважені особи підприємства, і направляють адресату чи вручається під підпис. Претензія повинна бути розглянута у місячний термін, враховуючи день отримання претензії.

Про результати розгляду претензії заявника повідомляють у письмовій формі. Якщо претензію відхилили повністю чи частково, то заявнику повертають

оригінали документів, які отримали з претензією, а також передані документи, що обґрунтовують відхилення претензії, якщо вони відсутні у заявника претензії.

Виникнення дебіторської заборгованості є об’єктивним процесом, який обумовлений існуванням ризиків при здійсненні взаєморозрахунків між контрагентами в результаті господарських операцій. Хоча на її обсяг та структуру впливають фактори, які можна згрупувати за такими ознаками: зовнішні фактори, загальноекономічні – стан економіки в цілому країні, ефективність грошової та кредитної політики Національного банку, рівень інфляції, стан розрахунків тощо; галузеві фактори – стан галузі, у якій функціонує підприємство; динаміка виробництва продукції, попит на продакцію тощо; внутрішні фактори - організаційно-правова форма та форма власності підприємства, організація фінансового менеджменту на підприємстві тощо).

Висновки до 1 розділу

Проведені дослідження щодо трактування сутності поняття «дебіторська заборгованість» різними авторами, визначається як сума боргу підприємству від інших дебіторів, яка утворюється у процесі господарської діяльності.

Дебіторська заборгованість визнається в процесі продажу продукції (товарів, робіт, послуг) і оцінюється за первісною вартістю.

Правильне визнання і оцінка поточної дебіторської заборгованості впливають на достовірність обліково-аналітичних даних та відображення їх у фінансовій звітності.

Розрахунки з дебіторами пов’язані з фінансовими потоками, як вхідними так і вихідними. Стан таких розрахунків у відповідний період часу розкривається через суми дебіторської заборгованості. Отже, сутність розрахунків з дебіторами полягає у визначенні сум довгострокової та поточної дебіторської заборгованості підприємства, оцінки, класифікації, для відображення у фінансовій звітності.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО»

2.1. Облікова політика щодо дебіторської заборгованості підприємства

«Фінансово-господарська діяльність будь-якого підприємства вимагає проведення розрахунків із своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами, тому ефективно організований бухгалтерський облік, зокрема в частині дебіторської заборгованості, є джерелом інформації для управлінського персоналу підприємства при прийнятті рішень щодо задоволення потреби в оборотних коштах, стану своєчасності проведення розрахунків, забезпечення платоспроможності підприємства» [24].

Раціональна та ефективно сформована облікова політика підприємства є тим важливим інструментом, завдяки якому з’являється можливість оптимально поєднувати державне регулювання і власну ініціативу підприємства щодо питань організації і ведення бухгалтерського обліку в цілому та дебіторської заборгованості зокрема.

Термін «облікова політика» почали використовувати у сучасній науці та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку з моменту прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО [45]. Облікова політика є також визначальною у системі МСБО та МСФЗ, що обумовлено, в першу чергу, ідеєю стандартизації обліку та фінансової звітності.

У міжнародній практиці, термін «облікова політика» офіційно застосовано з 1973 року у МСБО 1 «Розкриття облікової політики» та МСБО 5 «Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах». З часом, у 1997 р., ці стандарти замінили на МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності», який спрямований на «поліпшення якості фінансових звітів і задоволення вимог користувачів щодо вичерпної інформації про фінансовий стан і результати діяльності компанії» [26].

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [45].

Дещо інакше трактується це поняття у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», «облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання під час складання та подання фінансової звітності» [30].

Необхідним елементом облікової політики є створення підходів щодо обліку дебіторської заборгованості та відображення її у фінансовій звітності. При цьому необхідно враховувати, що визначена підприємством облікова політика за розрахунками з дебіторами, має суттєвий вплив на величину показників фінансового стану і результатів діяльності підприємства.

Одним з основних нормативно-правових документів, вимог якого потрібно дотримуватися кожному підприємству є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [35].

Окрім того, порядок оцінки деяких видів дебіторської заборгованості та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності регламентують інші НП(С)БО, а саме, НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», НП(С)БО 14 «Оренда», НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», НП(С)БО 18 «Будівельні контракти», НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [36; 37; 38; 39; 41].

«Облікова політика підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості повинна методично забезпечувати порядок обліку господарських операцій щодо її погашення, управління станом заборгованості як фінансовим активом та організацію звітності» [24].

Здійснюючи розробку облікової політики, або внесення змін та доповнень до неї, щодо розрахунків з різними дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто», необхідно виділити ряд елементів, які впливають на ефективність ведення

бухгалтерського обліку на підприємстві та покращення його економічних показників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Елементи облікової політики на ПрАТ «Харків-Авто» щодо дебіторської заборгованості*

№ з/п	Елементи облікової політики	Характеристика елементів облікової політики щодо дебіторської забогованості
1	2	3
	Вимоги щодо змісту та оформлення первинних документів з дебіторами	Ведення окремої справи для господарських договорів «Договори з підзвітними особами». До підписання наказу (особливо, першого) з працівником необхідно перевірити його надійність, професіоналізм та компетентність у вирішенні службових питань. А також, введення в первинні документи, на підставі яких видаються працівнику кошти у підзвіт. Первинним документом, що підтверджує якість тієї чи іншої операції, є деталізований експертний висновок, який має містити розшифровку основних дій працівника.
	Визнання та оцінка розрахунків з дебіторами	Визнання розрахунків з різними дебіторами як активу здійснюється якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод; сума розрахунків з різними дебіторами може бути достовірно визначена; контроль за реалізованим активом. Передбачити додатково умови застосування оцінки заборгованості за справедливою вартістю, що відповідає вимогам концепції управління вартістю підприємства.
	Класифікація та аналітичний облік розрахунків з дебіторами	Необхідно передбачити та закріпити перелік класифікаційних ознак та види на які поділяються розрахунки з дебіторами для тих чи інших управлінських потреб і визначити об’єкти аналітичного обліку.
	Визнання дебіторської заборгованості сумнівною	Зазначаються критерії визнання розрахунків з різними дебіторами сумнівними і джерела отримання інформації, а саме: прострочення працівником (дебітором) терміну погашення (підтвердженням є договори або рахунки); порушення справи про визнання боржника банкрутом (підтвердження - відповідні постанови суду).
	Період та методи нарахування резерву сумнівних боргів	Визначити термін заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку або в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування: на підставі платоспроможності окремих дебіторів (зазначити перелік документів за якими визначається така платоспроможність); на підставі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення (зазначити на які групи за строком вона розподіляється).

Продовж. табл. 2.1

1	2	3
	Визнання дебіторської заборгованості безнадійною	Визначаються критерії віднесення розрахунків з різними дебіторами до безнадійних відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства.
	Порядок списання безнадійної заборгованості	Зазначити порядок за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.
	Порядок, терміни та об’єкти проведення інвентаризації	Складання і затвердження перед початком поточного господарського року графіку проведення інвентаризації. Визнання розрахунків з дебіторами як об’єктів обліку, які необхідно інвентаризувати.
	Організація внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами	Здійснення внутрішнього контролю розрахунків обліковими працівниками, комісією з метою забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність та зміни сум дебіторської та кредиторської заборгованості, своєчасності розрахунків з кредиторами та пред’явлення боргових вимог дебіторам.

*пропозиції автора роботи щодо формування елементів облікової політики за розрахунками з дебіторами розроблені відповідно до джерел [24; 42].

Отже, використання зазначених вище елементів облікової політики щодо розрахунків з дебіторами та закріплення їх у «Наказі про облікову політику підприємства» (дод. Б1), надасть можливість ПрАТ «Харків-Авто», правильно організовувати бухгалтерський облік дебіторської заборгованості, отримувати достовірну та повну інформацію про неї, що в свою чергу, сприятиме зростанню ефективності прийняття управлінських рішень.

При формуванні облікової політики розрахунків з дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто» необхідно чітко класифікувати дебіторську заборгованість з метою її аналітичного обліку, оцінки та відображення в обліку і фінансовій звітності.

Найбільш необхідним групуванням з точки зору погашення заборгованості, є її поділ на короткострокову (поточну) та довгострокову дебіторську заборгованість.

Сукупність методів і процедур щодо розрахунків з дебіторами необхідно прописувати у наказі про облікову політику.

Пропонується для ПрАТ «Харків-Авто» напрямки формування облікової політики щодо розрахунків з дебіторами, які потрібно висвітлювати у Наказі про облікову політику, та будуть достатньо доречними:

– «класифікація дебіторської заборгованості, яка необхідна для достовірної оцінки такої заборгованості для цілей бухгалтерського обліку та відображення інформації про таку заборгованість у фінансовій звітності» [29].

– «методика і дата визначення величини резерву сумнівних боргів. При цьому підприємство може обрати один чи декілька (для різних видів дебіторської заборгованості) з наведених методів нарахування резервів: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості чи коефіцієнта сумнівності. При цьому підприємству доцільно викласти процедури щодо розрахунку методу резерву сумнівних боргів за визначеним методом» [29].

– «визначити у робочому Плані рахунків, рахунки для обліку розрахунків з різними дебіторами. При цьому для того, щоб організувати правильний бухгалтерський облік величин резурву сумнівних боргів, доцільно створити аналітичні субрахунки за рахунками 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами»» [29] .

До Наказу про облікову політику необхідно формувати відповідні додатки, у переліку яких повинні бути такі, що безпосередньо стосуються обліку дебіторської заборгованості.

Таким чином, для раціональної організації системи обліку розрахунків з дебіторами потрібна оптимізація фінансового навантаження. Керівництву ПрАТ «Харків-Авто» необхідно формувати такі додатки, які безпосередньо регулюють облік з дебіторами: робочий план рахунків, у якому передбачити субрахунки щодо обліку дебіторської заборгованості; положення про ведення претензійно-позовної роботи; реєстри аналітичного обліку дебіторської заборгованості; порядок створення та використання резерву сумнівних боргів та графік документообороту в частині розрахункових операцій.

2.2. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості підприємства

Організація бухгалтерського обліку на ПрАТ «Харків-Авто» здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [45], Національних стандартів (положень) бухгалтерського обліку та Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [15].

Первинний облік розрахунків з дебіторами характеризується різноманітною сукупністю способів аналітичного обліку за об'єктами і методичними прийомами визначення їх вартості.

Основне завдання обліку розрахунків з дебіторами – це своєчасне, повне та достовірне визначення фактичних витрат, які пов'язані з контрагентами та працівниками підприємства.

Процес формування обліку розрахунків з дебіторами доволі складний і на нього впливають фактори, переважно це, вид діяльності підприємства та структура управління підприємством, його розміри.

Правильне оформлення господарських операцій впливає на правильно організоване документування обліку розрахунків з дебіторами. Організація первинного обліку розрахунків з дебіторами здійснюється на основі господарських угод та первинних документів, які підтверджують факт проведення господарської операції. Порядок та форми розрахунків ПрАТ «Харків-Авто» зі своїми дебіторами визначають у господарських угодах.

Дебіторська заборгованість оформлюється типовими первинними документами з обліку розрахунків з дебіторами, але головний бухгалтер, виходячи з професійного судження визначається, які документи краще використовувати на підприємстві, з урахуванням його розмірів та специфіки діяльності.

Структура документообороту повинна забезпечити своєчасне надходження необхідної інформації для обліку, контролю та оперативного

управління дебіторською заборгованістю. На ПрАТ «Харків-Авто» використовують первинні документи для обліку розрахунків з дебіторами, які згруповано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Документальне оформлення обліку розрахунків з дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто»*

Документальне оформлення розрахунків з дебіторами		
Об'єкти, які відображають у первинних документах	Первинні документи для відображення виникнення дебіторської заборгованості	Первинні документи для відображення погашення (списання) дебіторської заборгованості
Розрахунки з покупцями та замовниками	Накладна, рахунок, рахунок-фактура, акт прийому - передачі виконаних робіт (наданих послуг), товарно-транспортна накладна, товарна накладна, податкова накладна	Виписка банку, платіжне доручення, вексель, прибутковий касовий ордер
Розрахунки за виданими авансами	Платіжне доручення, виписка банку	Рахунок-фактура, товарно-транспортна накладна, податкова накладна
Розрахунки з підзвітними особами	Наказ про відрядження	Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, квитанції, квитки на проїзд, накладні, акти закупівель, товарні чеки
Розрахунки за нарахованими доходами	Угоди, розрахунки бухгалтерії	Платіжні доручення, виписки банку, прибуткові касові ордери, касова книга
Розрахунки за претензіями	Акти про встановлені розбіжності, комерційні акти, претензії, позовні заяви до суду	Згода постачальників на погашення претензії
Розрахунки з іншими дебіторами	Угоди, акти виконаних робіт, ВКО касова книга	Платіжні доручення виписки банку ПКО касова книга розрахунково-платіжна відомість

*згруповано автором роботи

Здійснюючи аналіз первинних документів, які використовують на ПрАТ «Харків-Авто», необхідно відмітити, що вони обов'язково перевіряються за формою та змістом.

На ПрАТ «Харків-Авто» синтетичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведуть на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» [15].

На ПрАТ «Харків-Авто», за дебетом рах. 36 відображена продажна вартість відвантажених товарів. До цієї вартості включають також ПДВ, акцизний податок та інші платежі, які підлягають перерахуванню до бюджету та вхлдять до вартості реалізації. За кредитом рах. 36 відображена сума платежів, що надійшли на банківський рахунок підприємства чи касу. Сальдо рах. 36 показує заборгованість покупців та змовників за одержаний товар.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками забезпечує отримання даних про зобов'язання, які будуть сплачені, а також прострочені зобов'язання, які не оплатили вчасно. Аналітичний облік потрібно організувати таким чином, щоб керівництво підприємства одержувало достатню інформацію про стан дебіторської заборгованості та подальшої оптимізації її обсягу і забезпечення своєчасного погашення.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками на ПрАТ «Харків-Авто» ведуть за кожним покупцем і замовником та та кожним пред'явленим до сплати рахунком у «Відомості аналітичного обліку» по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». Залежно від деталізації інформації складають: оборотно-сальдову відомість; оборотно-сальдову відомість за рахунком; картку рахунку. За кожним з них відображають залишки на початок та кінець місяця, обороти за звітний період.

Приклад відображення в обліку розрахунків з покупцями: ПрАТ «Харків-Авто» 24.09.2021 р. реалізувало ТОВ «Онікс» скутер за ціною – 60000,0 грн., в т.ч. ПДВ 10000), перша подія – відвантаження:

1. Відображено дохід від реалізації скутера:

Дебет 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	60000 грн
Кредит 702 «Дохід від реалізації товарів»	(об.-с. в. рах. 361)

2. Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ:

Дебет 702 «Дохід від реалізації товарів» 10000 грн

Кредит 641 «Розрахунки за податками» (об.-с. в. рах. 641)

3. Отримані гроші за реалізований скутер:

Дебет 311 «Поточні рахунки в національній валюті» 60000 грн

Кредит 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» (об.-с. в. рах. 311)

4. Списано собівартість реалізованого скутера:

Дебет 902 «Собівартість реалізованих товарів» 30000 грн

Кредит 281 «Товари на складі» (об.-с. в. рах. 902)

5. Списано дохід від реалізації на фінансовий результат:

Дебет 702 «Дохід від реалізації готової товарів» 50000 грн

Кредит 791 «Результат операційної діяльності» (об.-с. в. рах. 702)

6. Списано на фінансовий результат собівартість реалізованого скутера:

Дебет 791 «Результат операційної діяльності» 30000 грн

Кредит 902 «Собівартість реалізованих товарів» (об.-с. в. рах. 902)

Можлива ситуація, коли спочатку здійснюють попередню оплату, а потім реалізація товару.

ТОВ «Онікс» 17.07.2021 р. придбало у ПрАТ «Харків-Авто» скутер за ціною 60000,0 грн. в т.ч. ПДВ – 10000 грн):

1. Отриманий аванс від покупців за скутер:

Дебет 311 «Поточні рахунки в національній валюті» 60000 грн

Кредит 681 «Розрахунки за авансами одержаними» (об.-с. в. рах. 311)

2. Відображені податкові зобов’язання по ПДВ у складі отриманої попередньої оплати:

Дебет 643 «Податкові зобов’язання» 10000 грн

Кредит 641 «Розрахунки за податками» (об.-с. в. рах. 641)

3. Відображено відвантаження скутера:

Дебет 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» 60000 грн

Кредит 702 «Дохід від реалізації товарів» (об.-с. в. рах. 361)

4. Списано раніше відображена сума податкових зобов’язань з ПДВ:

Дебет 702 «Дохід від реалізації товарів» 10000 грн

Кредит 643 «Податкові зобов'язання»» (об.-с. в. рах. 702)

5. Списано собівартість скутера:

Дебет 902 «Собівартість реалізованих товарів» 30000 грн

Кредит 281 «Товари на складі» (об.-с. в. рах. 902)

6. Проведено залік заборгованості:

Дебет 681 «Розрахунки за авансами одержаними» 60000 грн

Кредит 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» (об.-с. в. рах. 361, 681)

7. Списано дохід від реалізації на фінансовий результат:

Дебет 702 «Дохід від реалізації товарів» 50000,0 грн

Кредит 791 «Результат операційної діяльності» (об.-с. в. рах. 702)

8. Списано на фінансовий результат собівартість реалізованого скутера:

Дт 791 «Результат операційної діяльності» 30000 грн

Кт 902 «Собівартість реалізованих товарів» (об.-с. в. рах. 902)

Інформація про отримані доходи ПрАТ «Харків-Авто» відображається у картці рах. 702 «Дохід від реалізації товарів».

Поточна дебіторська заборгованість покупців за передані їм товари (за виключенням заборгованості, яка забезпечується векселем), відображається у ф. 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», стаття «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги» (код рядка 1125). У підсумок балансу включається чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості.

Облік з різними дебіторами на ПрАТ»Харків-Авто» ведуть на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом цього рахунку відображають дебіторську заборгованість, яка виникла, а за кредитом відображають суми погашення або списання. У балансі це: залишок дебетовий – у складі оборотних активів, залишок кредитовий – у складі зобов'язань підприємства (дод. Б2).

На ПрАТ «Харків-Авто» при видачі авансів постачальникам здійснюється запис за дебетом субрах. 371 «Розрахунки за виданими авансами» та кредитом рах. 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

За кредитом субрах. 371 «Розрахунки за виданими авансами» та дебетом рах. 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» записують суму заліку

за отриманий від постачальника товар. У дод. Б3 наведено типові операції з обліку розрахунків за виданими авансами на ПрАТ «Харків-Авто».

Одним із видів дебіторської заборгованості, яка може виникати на підприємстві є розрахунки з підзвітними особами.

Підзвітні особи – це працівники ПрАТ «Харків-Авто», які отримали грошові суми у підзвіт для майбутніх витрат згідно наказу чи розпорядження керівника підприємства на господарські потреби, чи на службові відрядження.

Направлення працівників ПрАТ «Харків-Авто» у відрядження здійснюється керівником підприємства на підставі наказу, у якому зазначається: місце призначення, назва підприємства, куди направляють працівника, термін та ціль відрядження.

На підставі розпорядження керівника підзвітним особам видаються кошти, готівкові або на банківську карту.

Якщо підзвітна особа отримала готівку під звіт, то необхідно за неї відзвітувати та подати до бухгалтерії підприємства «Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт».

«Готівка, що видана під звіт, але з якихось причин не витрачена (частково або в повній сумі), має бути повернена до каси підприємства одночасно з звітом не пізніше наступного робочого дня після видачі її під звіт (за відрядженням - не пізніше 3 робочих днів після повернення з відрядження, на закупівлю сільськогосподарської продукції та заготівлю вторинної сировини – не пізніше 10 робочих днів з дня видачі її під звіт), акти на списання представницьких витрат в межах передбачених норм з доданням відповідних документів на оплату рахунків ресторанів, кафе, готелів тощо, чеки, квитанції, рахунки магазинів, залізничні, авіаційні та інші проїзні квитки» [16].

Після складання «Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт», визначають різницю між сумою отриманого авансу та фактичними витратами. Якщо підзвітна особа не надає звіти иа необхідні підтверджувальні документи у вихначені терміни або не повертає у касу залишки невикористаного

авансу, бухгалтерія має право утримати цю заборгованість з нарахованої заробітної плати у порядку, визначеному чинним законодавством.

Бухгалтерський облік підзвітних коштів на ПрАТ «Харків-Авто» ведуть на активно-пасивному субрах. 372 «Розрахунки з підзвітними особами» (дод. Б4).

За дебетом відображають суми, які видають під звіт, а за кредитом відображають суми, які підтверджуют звітами і документами, також внесені до каси готівкові кошти для погашення невикористаного авансу.

Облік розрахунків з підзвітними особами на ПрАТ «Харків-Авто» ведеться відповідно до вимог чинного законодавства, працівники за коштами, виданими на відрядження вчасно звітують за ними.

Необхідно зазначити, що підприємства отримують доходи не тільки від основного виду діяльності, а також від використання його активів іншими підприємствами, що призводить до одержання відсотків та дивідендів, роялті.

«Дивіденди від спільного підприємства інвестор отримує внаслідок збільшення його частки в чистих активах об'єкта інвестування, зокрема внаслідок отримання спільними підприємствами прибутку або збільшення їх власного капіталу та інших подій (переоцінка необоротних активів, інвестицій тощо)» [25].

Нарахування доходів від спільної діяльності відображають записом:

Дебет 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»

Кредит 722 «Доход від спільної діяльності».

На суму належних інвестору доходів складається запис:

Дебет 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»

Кредит 14 «Довгострокові фінансові інвестиції».

Отримання дивідендів оформляється записом:

Дебет 31 «Рахунки в банках

Кредит 373 «Розрахунки за нарахованими доходами».

Також у процесі фінансово-господарської діяльності можуть виникати розрахунки, які носять претензійний характер, борги за нестачі, розтрати чи крадіжки.

На ПрАТ «Харків-Авто» розрахунки претензійного характеру обліковують на субрах. 374 «Розрахунки за претензіями» [15]. На цьому субрахунку накопичується інформація щодо претензій, які пред’являють постачальникам, підрядникам, транспортним та іншим організаціям, а також штрафи, пені, неустойки.

«За дебетом субрах. 374 «Розрахунки за претензіями» відображають такі суми претензій: за виявлену при перевірці розрахунків постачальників і підрядників, транспортних організацій невідповідність цін і тарифів, передбачених договорами, арифметичні помилки; за виявлену невідповідність якості матеріалів, товарів постачальників технічним умовам, що зумовлені договором; за нестачу вантажів постачальників, транспортних та інших організацій; за брак і простій, що виникли з вини постачальників; за суми, помилково списані установами банків з поточного рахунка підприємства; за штрафи, пені і неустойки, що утримуються з постачальників, підрядчиків, покупців, замовників за невиконання договірних зобов'язань, у розмірах, визнаних платником» [15].

У разі, якщо пред’явлені претензії судовими органами відхиляються та суми утриманню не підлягають, то їх відносять на рахунки обліку, з яких вони були списані.

«Підставою для записів операцій на субрах. 374 «Розрахунки за претензіями» є: акти прийому вантажів, рішення судових органів, письмові погодження постачальників на задоволення претензій, а також виписки банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій» [15].

У дод. Б5 представлені господарські орпераії щодо розрахунків за претензіями та відображення їх у системі рахунків бухгалтерського обліку.

На ПрАТ «Харків-Авто» трапляються ситуації, коли працівники завдають матеріальної шкоди, зокрема, нестачі, розкрадання грошових коштів та ТМЦ.

«Збитки є вираженою у грошовій формі шкодою, завданою одній особі протиправними діями іншої. Збиток, завданий підприємству, належить до

відшкодування особою, яка завдала збиток, у повному обсязі, за винятком випадків, передбачених законодавством» [25].

Письмові угоди про повну матеріальну відповідальність укладаються на ПрАТ «Харків-Авто» тільки з особами, які досягли 18-го віку та займають відповідні посади або виконують роботи.

Для обліку розрахунків за відшкодуванням завданих збитків у результаті недостач і розкрадання грошових коштів, якщо винуватця виявлено, призначено рахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків».

Аналітичний облік на рахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» ведеться за кожною винною особою. Основні господарські операції за рахунком 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» на ПрАТ «Харків-Авто» наведено в дод. Б6.

Також зазначимо, що на ПрАТ «Харків-Авто» трапляються випадки, що на момент виявлення нестачі чи псування, винну особу не встановлено, у такому разі суму псування чи нестачі списують на витрати звітного періоду у дебет субрах. 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» і одночасно суму псування чи нестачі відображають на позабалансовому рах. 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей» [15]. Після відшкодування суми завданого збитку, її списують на субрах. 791 «Результат основної діяльності».

Якщо винну особу встановлено одразу, то використовують субрах. 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей».

Всі операції, які здійснюються з дебіторами, але не відображені на рахунках, які зазначено вище, обліковують на субрах. 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

«На субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» відображають розрахунки з працівниками підприємства за товари, які продані в кредит, за надані позики. Позики можуть видаватися на індивідуальне чи кооперативне житлове будівництво, придбання або будівництво присадибних будинків і благоустрій присадибних ділянок тощо» [15].

Видача короткострокових позик працівникам підприємства здійснюється готівковими коштами або перераховується на банківську карту та офрмлюється бухгалтерським проведенням:

Дебет 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»

Кредит 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках».

Погашатися вони можуть, залежно від умов угоди, в декілька способів:

- суми утримуються із заробітної плати:

Дебет 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»

Кредит 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»

- суми вносять готівкою у касу:

Дебет 30 «Готівка»

Кредит 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»

- отримують кошти на банківські рахунки:

Дебет 31 «Рахунки в банках»

Кредит 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Бухгалтерія ПрАТ «Харків-Авто» постійно здійснює контроль щодо загального розміру утримань із заробітної плати працівників, щоб він не перевищував межі, які визначені законодавством.

На ПрАТ «Авто-Харків» довгострокова дебіторська заборгованість відсутня, тому розглянемо відображення її в обліку з точки зору нормативно-правового регулювання та теоретико-методичного забезпечення.

Довгострокова дебіторська заборгованість обліковується на рах. 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи».

«Рахунок 18 призначено для обліку:

– дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає під час нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;

– активів, використання яких, як очікується, неможливе протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

– інших необоротних активів, які не знайшли безпосереднього відображення на інших рахунках обліку необоротних активів» [13].

За дебетом рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості та одержання інших необоротних активів, за кредитом – погашення (списання) довгострокової дебіторської заборгованості та вибуття інших необоротних активів.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення, за видами інших необоротних активів.

Узагальнення даних синтетичного та аналітичного обліку щодо дебіторської заборгованості при журнальній формі обліку забезпечується у Розділ I Журналу 3. Облік розрахунків за товари, роботи, послуги, інших розрахунків і резерву сумнівних боргів (за кредитом рахунків 18 (крім субрахунку 184), 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68) та у відомостях: 3.1. Відомість аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, 3.2. Відомість аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами [47].

У фінансовій звітності ПрАТ «Харків-Авто», довгострокова дебіторська заборгованість відображається у ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», розділ I «Необоротні активи»; поточна дебіторська заборгованість у розділі II «Оборотні активи» (дод. А1 - за 2020 рік):

код ряд. 1040 – Довгострокова дебіторська заборгованість – відсутня;

код. ряд. 1125 - Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 7179,0 тис. грн;

код. ряд. 1130 – Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами – 10546,0 тис. грн;

код. ряд. 1135 - Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом – 963,0 тис. грн;

код. ряд. 1136 – у т. ч. з податку на прибуток – відсутня;

код. ряд. 1140 - Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів – відсутня;

код. ряд. 1145 - Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків - відсутня;

код. ряд. 1155 – Інша поточна дебіторська заборгованість – 8795,0 тис. грн.

Таким чином, при дослідженні організаційно-методичних основ бухгалтерського обліку на ПрАТ «Харків-Авто» щодо дебіторської заборгованості, суттєвих порушень не виявлено, всі операції здійснюються у відповідності до встановлених законодавчих норм та відображаються правильно у системі рахунків бухгалтерського обліку та при формуванні фінансової звітності.

2.3. Удосконалення обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування інформаційних систем і комп'ютерних технологій

«Програма BAS бухгалтерія - це новий продукт, основною метою якого є вирішення низки проблем, з якими стикаються економісти в компаніях. Він пропонує максимальний комфорт і зручність, оптимізований інтерфейс користувача, можливість віддаленої роботи та незалежну підтримку широкого спектру стандартних форматів файлів та листів [55].

«BAS бухгалтерія автоматизує облік для організацій з кількома паралельними видами діяльності та сумісним із різними податковими системами. Продукт складається з технічної платформи та прикладної (конфігураційної) частини, що визначає правила обліку. Конфігурація включає такі області обліку:

- бухгалтерська та податкова звітність в єдиному вигляді для багатьох організацій, включаючи підприємства з різними системами оподаткування;
- облік товарно-матеріальних запасів, накладних витрат та запасів;
- опис діяльності: роздрібна та консигнаційна торгівля, роздрібна торгівля - автоматизовані та неавтоматизовані каси;

- готівка: безготівкова готівка та готівка з банківською гарантією обміну (іноземна валюта);
- платежі ділових партнерів: звіти про платежі, зроблені одна одній різними групами чи окремими особами, журнал документів з ієрархічним поданням інформації про ділових партнерів;
- журнал документації всіх операцій у DHM, IT, IA та IBE. Основні засоби – повна інформація у відповідному розділі, IA – повна звітність, INMA – кількісний облік або облік за статтями. Перекази активів з низькою вартістю або між акціонерними переказами повинні реєструватися в блоці обробки. Автоматична амортизація використовуваних малоцінних активів із різними варіантами;
- автоматизація внутрішніх служб, виробництво готової продукції та напівфабрикатів, продаж послуг та витрати на товари та послуги;
- автоматичне формування декларацій та звітів з ПДВ та ПДВ для подання до регулюючого органу з використанням стандартних звітів з ПДВ;
- спрощення нарахування заробітної плати та спрощення нарахування заробітної плати без документів. Розрахунок заробітної плати може бути підготовлений двома способами;
- періодична звітність, автоматичне закриття місяця, підготовка та подання стандартної звітності та декларацій» [55].

BAS бухгалтерія для України розроблена таким чином, щоб забезпечити ефективну роботу різних категорій користувачів. Керівники можуть використовувати інструменти звітності, а менеджери з продажу - виставляти рахунки, аналізувати запаси, відстежувати платежі та дебіторську заборгованість. Менеджери також можуть отримати доступ до корисних форм, таких як звіти про активність користувачів, створювати списки розсилки, архівувати та шукати дані.

Облік розрахунків з контрагентами у програмі BAS бухгалтерія розпочинається з налаштування у регістрі відомостей «Рахунки обліку

розрахунків з контрагентами». Відкрити його можна на вкладці «Головне - блок Налаштування - План рахунків» (рис. 2.1).

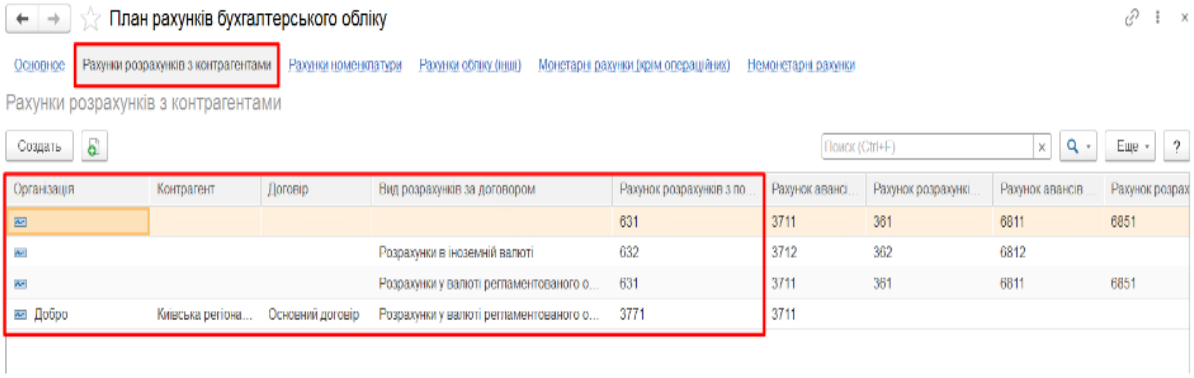

Рис. 2.1. Налаштування Плану рахунків

Перші чотири стовпця цього регістра - Організація, Контрагент, Договір, Вид розрахунків за договором - використовується програмою для пошуку відповідного запису, з якого буде визначено рахунок обліку. Наступні стовпці у табличній частині визначають самі рахунки обліку. На рис. 2.2 представлені рахунки в іноземній валюті.

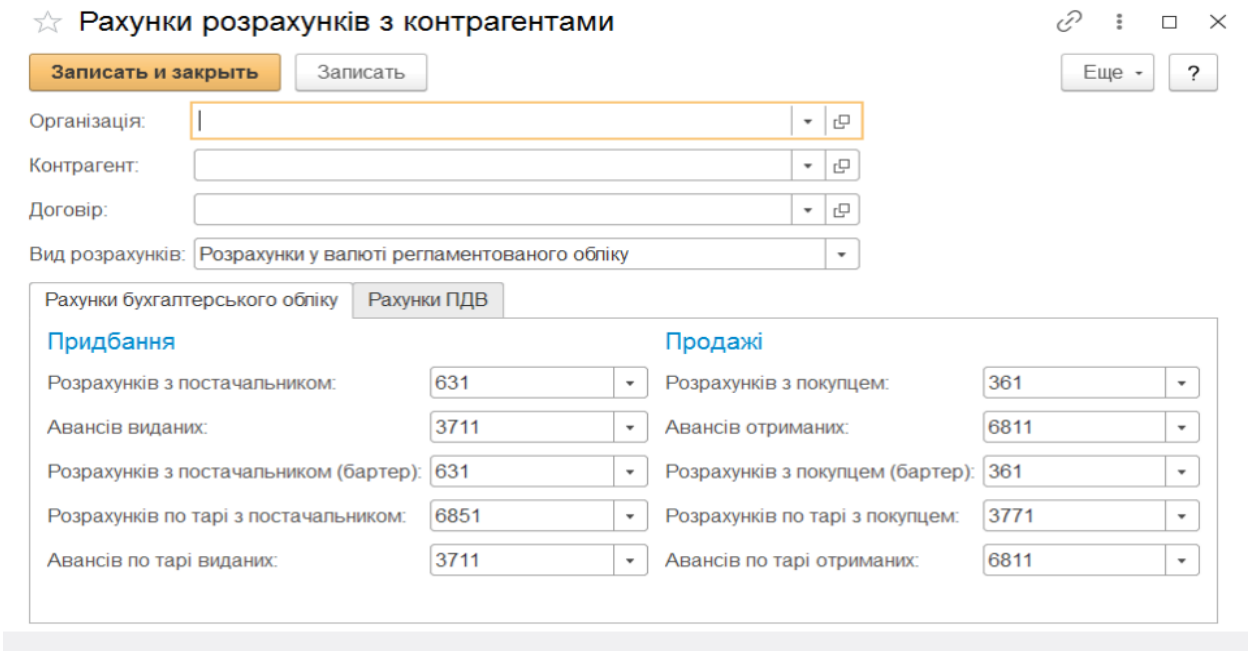

Рис. 2.2. Розрахунки у валюті регламентованого обліку

У стовпці зліва розташовані рахунки, які будуть автоматично визначені у документах «Придбання», а в правій - рахунки, які будуть визначені у

документах «Продажі». У цьому вікні також є друга вкладка «Рахунки обліку ПДВ» (рис. 2.3).

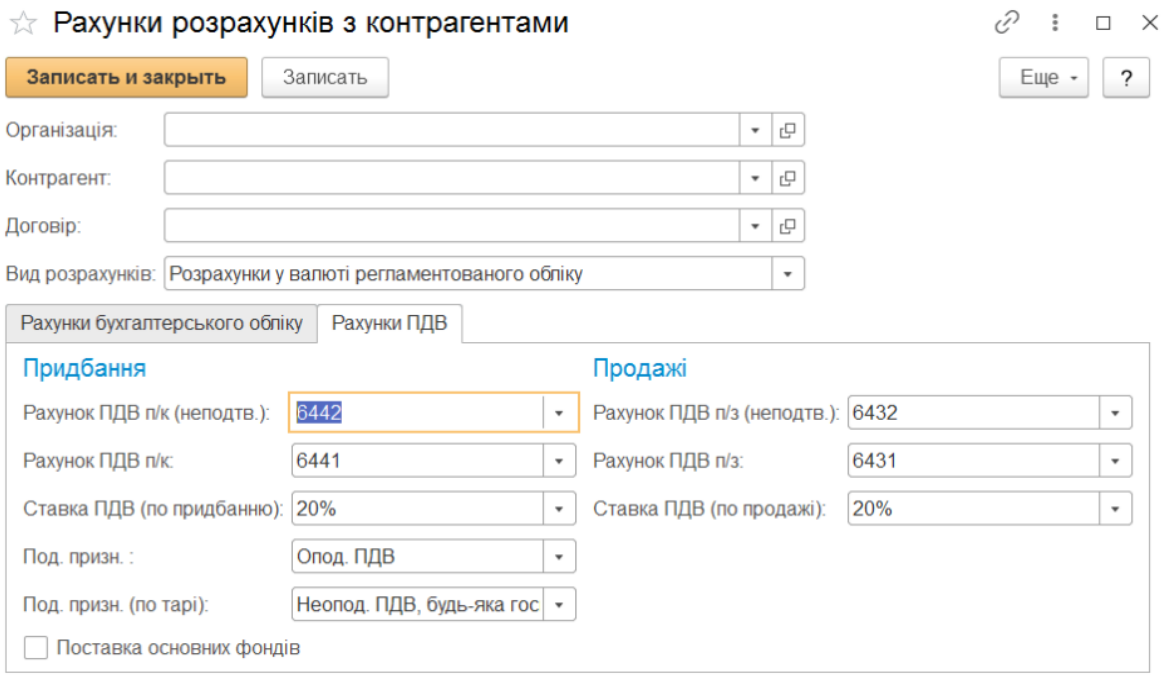

Рис. 2.3. Рахунки ПДВ

Для обліку розрахунків з постачальниками можуть використовувати рах. 685/11 (розрахунки з іншими кредиторами).

Розглянемо процес встановлення рахунку 685/1 для постачальників послуг. Для початку створимо нову групу в довідник «Контрагенти». Для цього переходимо до вкладки Довідники, у блоці «Покупки та продажі» обираємо пункт «Контрагенти». Додаємо нову групу постачальників послуг за допомогою кнопки «Створити групу». Заповнюємо поле «Назва». Далі натискаємо кнопку «Записати». Гіперпосилання «Рахунки розрахунків з контрагентами» стало активним після запису - натискаємо на нього.

Далі переходимо безпосередньо до встановлення рахунків розрахунку з постачальником: у стовбчику зліва «Придбання»:

- у полі рахунок «Розрахунків з постачальником» вказуємо рахунок 685/1;
- авансів виданих - 371/1;
- розрахунків з постачальником (бартер) - 685/1.

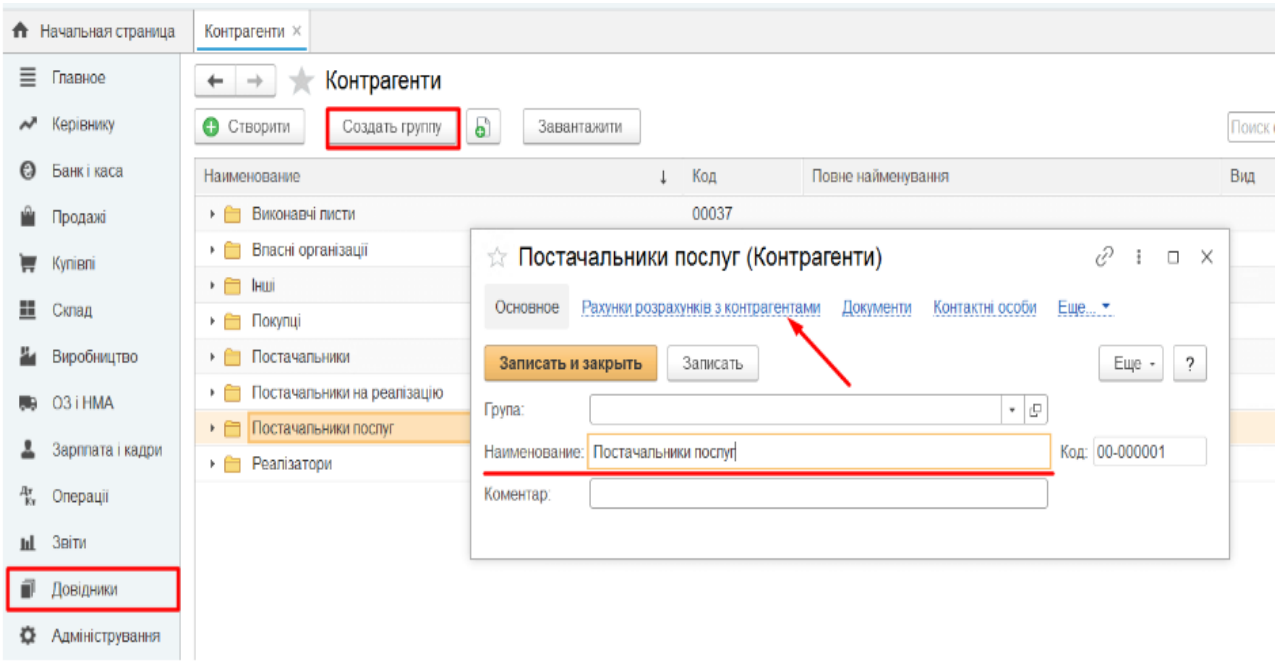

Рис. 2.4. Створення групи контагентів

У правому стовпці «Продажі»:

- у полі рахунок «Розрахунків з покупцем» - 361;
- авансів отриманих - 6811;
- розрахунків з покупцем (бартер) - 361.

Вкладку «Рахунки ПДВ» заповнюємо таким чином:

Стовпець ліворуч «Придбання»:

- у полі «Рахунок ПДВ» н / к (непідтв.) – 644/2;
- рахунок ПДВ п/к – 644/1;
- ставка ПДВ (по придбанню) - 20%;
- податкове призначення – оподаткування ПДВ

Стовпець праворуч «Продажі»:

- у полі «Рахунок ПДВ» п/з (непідтв.) – 643/2;
- «Рахунок ПДВ» п/з - 643/1;
- ставка ПДВ (з продажу) - 20%.

Зберігаємо внесені зміни за допомогою кнопки «Записати і закрити».

Висновки до 2 розділу

За результатами дослідження щодо обліку дебіторської заборгованості можна зробити висновки, що відображення її на рахунках бухгалтерського обліку здійснюється в залежності від виду, а саме довгострокової та поточної. Довгострокова дебіторська заборгованість відображається у балансі у складі необоротних активів, а поточна – у складі оборотних активів підприємства.

Достовірність обліку в частині дебіторської заборговності забезпечується раціонально сформованою обліковою політикою з визначенням основних елементів: критеріїв визнання, класифікації, методики визначення резерву сумнівних боргів тощо.

Документальне оформлення операцій за розрахунками з дебіторами має важливе значення, оскільки правильно оформлені угоди, наперед мінімізують ризик виникненя сумнівної, а згодом і безнадійної дебіторської заборгованості. Також оформлення операцій, що відображають розрахунки з дебіторами, є важливим процесом у бухгалтерському обліку, а це складання: накладних, рахунків-фактур, податкових накладних, актів прийому-передачі, звітів про використання коштів, виданих на відрядження та під звіт тощо.

Відображення дебіторської заборгованості в системі рахунків передбачає відкриття субрахунків до таких рахунків: 18, 36, 37 та узагальнення цієї інформації у регістрах бухгалтерського обліку – Журналі 3 та Відомостях до нього, а також у фінансовій звітності підприємства ф. 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Програмне забезпечення для обліку дебіторської заборгованості пропонується у форматі бухгалтерської прогами BAS бухгалтерія для України. Використання бухгалтерської програми BAS при організації обліку розрахунків з дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто» буде вважатися найбільш зручним, простим у використанні і оптимізованим інтерфейсом користувача, а також надасть можливість працювати віддалено і самостійно редагувати безліч форм і документів, зокрема розрахунки з контрагентами.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПРАТ «ХАРКІВ-АВТО»

3.1. Аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості підприємства

Економічний аналіз дебіторської заборгованості відіграє суттєве значення у оцінюванні фінансового стану підприємства та є основою для прийняття управлінських рішень, які направлені на перспективу.

Інформаційною базою економічного аналізу дебіторської заборгованості є систематизована сукупність нормативно-правових, економічних, статистичних, розрахункових та обліково-аналітичних даних, на базі яких здійснюють розрахунки та порівняння.

Основними джерелами інформації для аналізу дебіторської заборгованості є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр.

Інформаційні джерела, які використовуються для аналізу дебіторської заборгованості можна згупувати у нормативно-правові, облікові, інші дані.

Нормативно-правові акти представлені законами України, указами Президента України, постановами, наказами органів влади, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, які регламентують методику здійснення розрахунків з дебіторами та дії щодо повернення боргів.

До джерел облікової інформації належить фінансова звітність підприємства, зокрема, ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (розділ ІІ «Оборотні активи»), а також ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ ІХ «Дебіторська заборгованість»), а також дані аналітичного та синтетичного обліку, первинна документація, яка відображає відомості про розрахункові та платіжні взаємовідносини з дебіторами.

Основна мета здійснення аналізу розрахунків з дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто», в першу чергу, є виявлення негативних тенденцій у розвитку

підприємства, визначення шляхів їх усунення та попередження виникнення у майбутньому, удосконалення методики ефективного управління розрахунками з метою підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Аналіз дебіторської заборгованості являє собою модель взаємопов'язаних елементів, які поєднуються між собою (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Модель аналізу дебіторської заборгованості на ПрАТ «Авто-Харків»

Основні завдання аналізу дебіторської заборгованості на ПрАТ «Харків-Авто» полягають у наступному:

– досягти зменшення частки простроченої дебіторської заборгованості;

– збільшити коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках з дебіторами;

– визначити механізм сповільнення розрахунків з дебіторами шляхом постійного моніторингу змін у політиці оплати рахунків дебіторами;

– вжиття заходів щодо вчасного повернення невикористаних підзвітних сум;

– використання найбільш прогресивних форм розрахунків;

– урегулювання обсягу розрахунків з дебіторами;

– оптимізація рівнів розрахунків з дебіторами та їх частки у загальній структурі оборотних активів підприємства.

При здійсненні аналізу реального стану дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» використовують такі методи, як порівняння, групування, метод абсолютних, відносних та середніх величин, методи фінансових розрахунків тощо.

Проведений аналіз складу та структури дебіторської заборгованості дозволяє оцінити ймовірну величину доходів, які можна отримати у вигляді штрафів, пені, неустойок від дебіторів, що прострочили оплату. При цьому спочатку проводять аналіз динаміки розрахунків.

Основним джерелом даних для аналізу розрахунків з дебіторами ПрАТ «Харків-Авто» є ф. №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за період 2019-2020 рр.

В першу чергу при аналізі розрахунків з дебіторами вивчають їх склад та динаміку впродовж періоду часу, який підлягає дослідженню.

Особлива увага у процесі аналізу дебіторської заборгованості приділяється статтям, які мають найбільшу питому вагу у загальній сумі розрахунків з дебіторами, з метою визначеня її виникнення та факторів, які на це вплинули. Згідно з НП(С)БО 1, дебіторська заборгованість відображається у балансі у рядках 1125-1155 (Д-т рахунків 36, 37) [15].

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за період 2019-2020 роки представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за період 2019-2020 роки*

Статті дебіторської заборгованості	2019 рік сума тис. грн.	2020 рік сума тис. грн.	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6195,0	7179,0	+984,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	8909,0	10546,0	+1637,0
з бюджетом	416,0	963,0	+547,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	10274,0	8795,0	-1479,0
Разом	25794,0	27483,0	+1689,0

*розраховано автором роботи

У табл. 3.1, згрупована інформація по дебіторській заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за період 2019-2020 рр. Згідно ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (дод. А1), дебіторська заборгованість представлена такими видами: дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за виданими авансами, дебіторська заборгованість з бюджетом, інша поточна дебіторська заборгованість. Такі види заборгованості свідчать про достатньо ефективно налагоджену систему взаємовідносин з дебіторами підприємства, при якій не допускають прострочення термінів платежу.

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості за її видами показує, що зросла забогованість за продукцію, товари, роботи, послуги на 984,0 тис. грн; за виданими авансами на 1637,0 тис. грн; з бюджетом на 547,0 тис. грн. Інша поточна дебіторська заборгованість знизилась на 1479,0 тис. грн.

Графічно динаміку дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр. зображено на рис. 3.2.

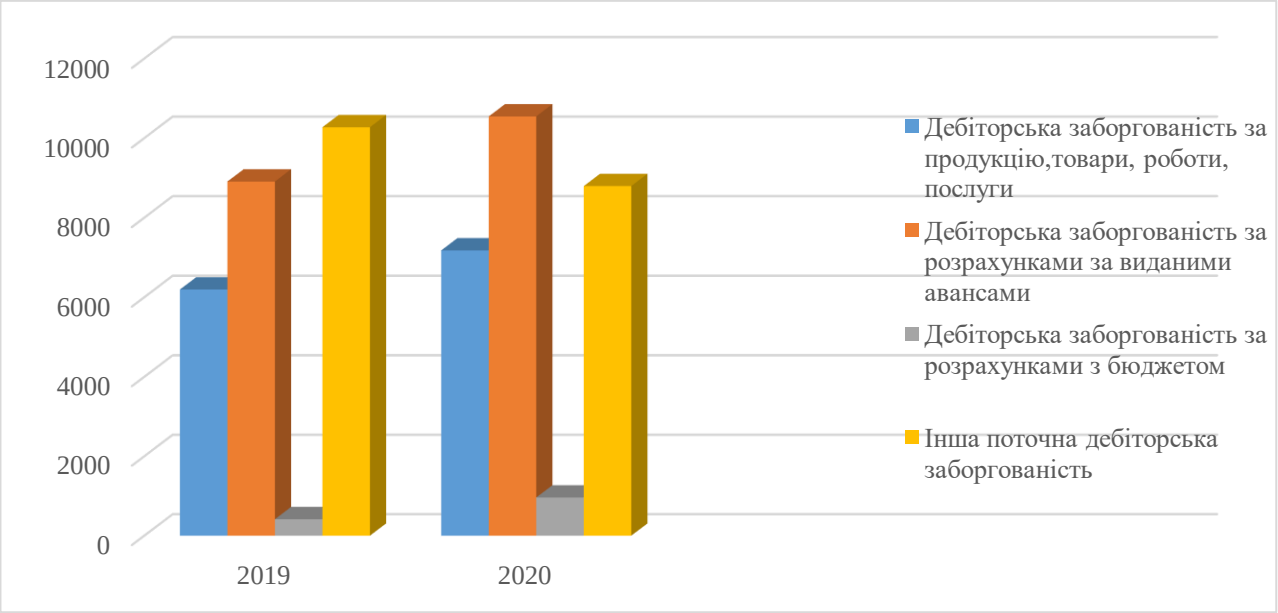

Рис. 3.2. Динаміка дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр.

Аналіз структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за період 2019-2020 роки наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за період 2019-2020 роки*

Статті дебіторської заборгованості	2019 рік		2020 рік		Абсол. відхил.пит. ваги
	сума тис. грн.	пит.вага, %	сума, тис.грн.	пит.вага, %	пит.вага, %
1	2	3	4	5	6
Дебіторська заборгованість за: продукцію, товари, роботи, послуги	6195,0	24,0	7179,0	26,1	+2,1
виданими авансами	8909,0	34,6	10546,0	38,4	+3,8
з бюджетом	416,0	1,6	963,0	3,5	+1,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	10274,0	39,8	8795,0	32,0	-7,8
Разом	25794,0	100	27483,0	100	-

*розраховано автором роботи

Що стосується структури розрахунків з дебіторами, то частка розрахунків

за іншою поточною дебіторською заборгованістю є найбільшою у 2019 році і складає 39,8%, найменшу частку складає заборгованість за розрахунками з бюджетом – 1,6%. У 2020 році найбільша частка припадає на розрахунки за авансами виданими – 38,4%, а найменша знову ж таки належить розрахункам з бюджетом і становить – 3,5%.

Варто відмітити, що питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості зменшилася у 2020 році на 7,8%, на відміну від інших видів, яка навпаки зросли.

Так, питома вага дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – зросла на 2,1%, за виданими авансами – на 3,8%, з бюджетом – на 1,9%.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів та із внутрішніх розрахунків за аналізований період 2019-2020 рр. не виникала.

Достатньо великий вплив на оборотність капіталу, який вкладений у оборотні активи, а відповідно і на фінансовий стан підприємства, має зростання чи зниження розрахунків з дебіторами. Їхня величина залежить від обсягу реалізації, умов розрахунків з покупцями (на основі попередньої чи наступної оплати), відстрочення платежів, розрахунково-платіжної дисципліни покупців, стану контролю за претензійною роботою на підприємстві тощо.

Якщо відбувається різке зростання дебіторської заборгованості та її питомої ваги в оборотних активах, це може свідчити про недбалу кредитну політику підприємства стосовно своїх покупців або про збільшення обсягу реалізації, чи про неплатоспроможність покупців, або навіть їх банкрутство.

У разі скорочення дебіторської заборгованості, така тенденція є позитивною, але коли це відбувається за рахунок зменшення періоду її погашення. Якщо дебіторська заборгованість зменшується за рахунок зменшення реалізації продукції, то це засвідчує зниження ділової активності підприємства. Таким чином, зростання дебіторської заборгованості не у всіх випадках оцінюється негативно, а зменшення – позитивно.

3.2. Удосконалення методики аналізу дебіторської заборгованості

Досить важливим етапом аналізу дебіторської заборгованості є факторний аналіз, який спрямований на кількісну оцінку впливу різних факторів на рівень дебіторської заборгованості. В його основу покладено використання методичного прийому, що дозволяє виокремлювати вплив кожного фактора за зміну результативного показника.

Аналіз дебіторської заборгованості доцільно здійснювати у відповідній послідовності та починати з проведення горизонтального і вертикального аналізу, що визначає питому вагу складових елементів дебіторської заборгованості та питому вагу дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів та структурі балансу.

Одним із важливих елементів аналізу дебіторської заборгованості є використання методу коефіцієнтів, що надає можливість виявити кількісний зв'язок між різними рахунками, статтями та розділами балансу. Результати таких розрахунків представлено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Оцінка розрахунків з дебіторами ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 роки*

Показники	Алгоритм розрахунку	2019 р.	2020 р.
Коефіцієнт залучення оборотних активів у розрахунках з дебіторами	р.1125+1130+1135+1155 (ф.1)/ р.1195 (ф.1)	0,53	0,52
Коефіцієнт оборотності розрахунків з дебіторами	р.2000 (ф.2) / (р.1125+1130+1135+1155 (ф.1) на поч. року + на кін. року / 2)	10,5	13,1
Період інкасації розрахунків з різними дебіторами (в днях)	360 / Коефіцієнт оборотності	34	28
Частка розрахунків з дебіторами в загальному обсязі поточних активів	р.1125+1130+1135+1155 (ф.1)/ р.1195 (ф.1)+1200 (ф.1)	0,53	0,52

*розраховано автором роботи

Коефіцієнт залучення оборотних активів у розрахунках з дебіторами показує частку заборгованості дебіторів у загальній сумі оборотних активів

ПрАТ «Харків-Авто». Із проведеного дослідження видно, що розрахунки з дебіторами займають не велику частину оборотних активів підприємства і складають 0,53 у 2019 році, та 0,53 у 2020 році. Власне зростання цього показника у динаміці характеризується негативно.

Коефіцієнт оборотності розрахунків з дебіторами характеризує швидкість їх обертання за досліджуваний період. Оптимальне значення даного показника відсутнє, проте, чим швидше здійснюється оборот ресурсів підприємства, тим краще.

Як показують розрахунки табл. 3.3, швидкість реалізації розрахунків з дебіторами у 2019 році становить 10,5, та у 2020 році 13,1. Необхідно зазначити, що оборотність розрахунків за досліджуваний період збільшилась.

Подальші дослідження показують, що зростання показника оборотності спричиняє зменшення періоду погашення розрахунків з дебіторами, що спостерігається на прикладі 2020 року, якому властива більша оборотність боргу - 13,1 та найменший період її інкасації – 28 днів.

Зростання оборотності дебіторської заборгованості відображає покращення розрахунково-платіжної дисципліни контрагентів та працівників підприємства, тобто своєчасне погашення покупцями заборгованості або зменшення реалізації з відстроченням платежів. Динаміка такого показника здебільшого залежить від кредитної політики ПрАТ «Харків-Авто» та ефективної системи контролю, що забезпечує своєчасне надходження оплати.

Оборотність дебіторської заборгованості оцінюється одночасно з оборотністю кредиторської заборгованості. Достатньо сприятливою для підприємства є ситуація, при якій коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості більше ніж коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

У деякій мірі схожим з позиції розрахунку є показник залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість з часткою дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів.

Отже, за результатами проведеного факторного аналізу ПрАТ «Харків-Авто» з’ясовано, що розмір дебіторської заборгованості знаходиться у

допустимих межах і не становить загрози для фінансово-економічної стабільності підприємства.

«Платоспроможність, ліквідність та кредитоспроможність є одними з найважливіших характеристик господарюючого суб'єкта, які завжди прагнуть оцінити партнери по бізнесу, а також наявні та потенційні кредитори підприємства. Знання цих характеристик дає можливість визначити, якою мірою і протягом якого часу підприємство зможе виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку» [49] .

«Основними ознаками платоспроможності підприємства є наявність на розрахунковому рахунку достатнього обсягу коштів та відсутність простроченої кредиторської заборгованості. Для забезпечення платоспроможності підприємства тримають на розрахунковому рахунку деякий страховий залишок, а якщо в країні функціонує розвинений фондовий ринок – страховий запас у вигляді високоліквідних цінних паперів» [49].

Аналіз платоспроможності підприємства здійснюють за даними ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» підприємства, він характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, рівень фінансової стійкості та незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності.

Аналіз платоспроможності ПрАТ «Харків-Авто» здійснюється за допомогою розрахунку показників, які представлені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Показники платоспроможності ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 роки*

№ з/п	Назва показників	Алгоритм розрахунку	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності	ф. 1 (ряд. 1195 / ряд. 1695)	1,44	1,42	-0,02
2.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ф. 1 (ряд. 1160 + ряд. 1165) / ф. 1 ряд. 1695	0,07	0,06	-0,01
3.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	ф. 1 (ряд.1195-1100)/ ф.1 ряд.1695	0,89	0,85	-0,04
4.	Розмір робочого капіталу	ф.1. ряд.1195 - ф.1. ряд.1695	14997	15473	+476

*розраховано автором роботи

Коефіцієнт загальної ліквідності надає загальну оцінку ліквідності активів, які на кожну гривню поточних зобов'язань ПрАТ «Харків-Авто» має 1,44 грн. поточних активів у 2019 році, та 1,42 грн. у 2020 році. Спостерігаємо той факт, що суттєве значення на загальний коефіцієнт ліквідності має дебіторська заборгованість, яка входить до складу оборотних активів ПрАТ «Харків-Авто».

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена терміново. Орієнтовно нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути в межах 0,2–0,25, бажано, щоб не менше. Виходячи із розрахунків (табл. 3.4), бачимо, що значення указаного показника на ПрАТ «Харків-Авто» у 2019-2020 роках, дуже низькі, що засвідчує низьку платоспроможність через недостатню кількість коштів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності на відміну від коефіцієнта загальної ліквідності, враховує якість оборотних активів (запаси не враховуються) і є більш чітким показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховують найбільш ліквідні поточні активи, а саме, гроші та їх еквіваленти; дебіторську заборгованість за продукцію, товари, послуги; дебіторську заборгованість за розрахунками (за виданими авансами, з податку на прибуток та ін.), іншу поточну дебіторську заборгованість; поточні фінансові інвестиції. Орієнтовно нормативне значення цього коефіцієнта дорівнює 1. На ПрАТ «Харків-Авто» цей показник нижче нормативного значення і у 2019 році склав 0,89, а у 2020 році – 0,85.

Збільшення показника чистого робочого капіталу на ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 роки свідчить про те, що підприємство спроможне сплатити поточні борги, проте, не має у достатньому обсязі фінансових ресурсів, які б можна було спрямувати на розширення діяльності чи вкладання інвестицій.

Таким чином, аналіз платоспроможності ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 роки, показав, що у підприємства недостатня сума фінансових ресурсів, для розрахунку з боргами. Основними напрямами покращення ситуації може бути збільшення обсягу реалізації товарів, економія витрат та стабілізація валютного ринку.

Проведений аналіз проблем, щодо управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харків-Авто», дозволив їх систематизувати за такими критеріями:

- відсутня чітка інформація щодо термінів погашення своїх зобов'язань підприємствами, які виступають дебіторами;
- не розроблено регламент і методика роботи з простроченою дебіторською заборгованістю;
- відсутність даних або часткова їх наявність щодо зростання витрат, які пов'язані з зростанням розміру дебіторської заборгованості;
– відсутність оцінки фінансового стану дебіторів та ефективності надання відстрочення платежів.

Аналіз літературних джерел, щодо управління дебіторською заборгованістю, надав можливість сформувати узагальнюючу модель управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харків-Авто», яка б здійснювалася у таких напрямках, які представлені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Структурно-логічна модель процесу управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харків-Авто»*

Напрями процесу управління дебіторською заборгованістю	
Управління формуванням дебіторської заборгованості підприємства	Управління інкасацією дебіторської заборгованості
Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості підприємства	Аналіз простроченої дебіторської заборгованості підприємства
Формування основних принципів кредитної політики щодо покупців та замовників	Забезпечення використання на підприємстві інструментів погашення дебіторської заборгованості
Контроль за відвантаженням товару, складання рахунків та реалізація його покупцям, формування картотеки дебіторів	Позовна робота щодо стягнення простроченої дебіторської заборгованості
Контроль за фінансовим станом дебіторів	Відкриття справи щодо банкрутства
Заходи по плануванню дебіторської заборгованості	Списання дебіторської заборгованості на фінансові результати

*згруповано автором та запропоновано для ПрАТ «Харків-Авто»

«Управління дебіторською заборгованістю починається з розробки політики управління формуванням дебіторської заборгованості, яка є складовою частиною загальної політики управління обіговими активами та маркетингової політики підприємства» [27].

Для управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харків-Авто» потрібно розробити заходи щодо скорочення чи стягнення простроченої або сумнівної дебіторської заборгованості. З цією метою можна використовувати різні методи управління дебіторською заборгованістю та здійснити класифікацію за такими групами:

– юридична група – претензійна робота, подача позовів до судових органів;

– економічна група – робота з фінансовими санкціями (штрафи, пеня, неустойки), передача в заставу майна та майнових прав, призупинення реалізації товару;

– психологічна група – вплив на дебіторів через поширення інформації серед суміжних контрагентів, що посилює ризик боржника втратити свою репутацію;

– фізична група – арешт майна дебітора-боржника, органами, які на це мають юридичне право.

Важлива роль в управлінні дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Харків-Авто» відведена плануванню, організації та контролю роботи з дебіторами. Адже правильно організований облік та здійснений аналіз дебіторської заборгованості значно зменшує її розмір. Заходи, які будуть сприяти цьому:

– визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями;

– збільшення кола покупців з ціллю мінімізації втрат від несплати одним чи декількома покупцями;

– контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;

– своєчасне визначення сумнівної дебіторської заборгованості;

– ведення претензійної роботи у співпраці з юридичною службою;

– своєчасне надання платіжних документів;

– припинення дії укладених угод з покупцями, які не виконують зобов’язань щодо платіжної дисципліни тощо.

Таким чином, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості на ПрАТ«Харків-Авто» дозволить уникати або принаймні мінімізувати ризики неплатоспроможності та зниження показників ліквідності, внаслідок отримання своєчасної та достовірної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Висновки до 3 розділу

Дослідження основних показників та підходів до аналізу дебіторської заборгованості дозволили зробити висновки щодо необхідності поєднання традиційного економічного аналізу основних показників та інструментів обліку в системі управління підприємством. Результати аналізу забезпечать адміністрацію підприємства економічно необхідною інформацією щодо стану розрахунків та дебіторської заборгованості підприємства.

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр. показав, що дебіторська заборгованість збільшується за всіма видами, окрім іншої поточної дебіторської заборгованості.

Аналіз структури дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр. довів, що зменшення розміру іншої поточної дебіторської заборгованості також призвело до зменшення її питомої ваги у складі загальної суми дебіторської заборгованості.

Важливим при аналізі дебіторської заборгованості є її співвідношення з кредиторською заборгованістю та визначення платоспроможності підприємства. Розраховані показники платоспроможності підприємства доводять, що недостатньо вільних коштів для оплати зобов’язань. Це свідчить про те, що необхідно налогоджувати роботу та вживати заходи, які б збільшили платоспроможність підприємства та вивільнили кошти зі складу дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Тема проведеного дослідження є актуальною та визначена необхідністю гармонізації теорії і практики вітчизняного бухгалтерського обліку згідно вимог міжнародних стандартів. Основна мета роботи була зосереджена на дослідженні теоретичних, організаційно-методичних та практичних питаннях обліку та аналізу дебіторської заборгованості та розробка пропозицій щодо їх удосконалення.

В умовах фінансової кризи, підприємствам потрібно формувати політику управління дебіторською заборгованістю в напрямі зменшення безнадійної дебіторської заборгованості, збільшення доходів та прибутковості підприємства.

Однією із головних проблем, щодо дебіторської заборгованості, є наявність простроченої і безнадійної заборгованості, яка негативно впливає на фінансовий стан підприємства і відповідно його платоспроможність. Вивільнення з обігу підприємства грошових коштів за рахунок збільшення дебіторської заборгованості спонукає підприємство підвищувати власну кредиторську заборгованість, а це призводить до збільшення витрат та зниження прибутків чи збільшення збитків. Удосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю надасть можливість вирішити перелік проблем, які викликані наявністю дебіторської заборгованості та безконтрольним її зростанням.

Виникнення дебіторської заборгованості є об’єктивним процесом, який обумовлений ризиками у процесі взаєморозрахунків між контрагентами у результаті здійснених господарських операцій.

Головною метою управління дебіторською заборгованістю в складних фінансово-економічних умовах є мінімізація її обсягів та термінів інкасації боргу. Окрім того, якщо дебіторська заборгованість є в іноземній валюті, то через нестабільний курс валюти, ризик її несплати значно зростає.

Дослідження у кваліфікаційній роботі проведено за матеріалами ПрАТ «Харків-Авто», основною дільністю якого є торгівля автомобілями та легковими

автотранспортними засобами, надання послуг технічного обслуговування автомобілів.

Аналіз результатів діяльності ПрАТ «Харків-Авто» у 2020 році свідчить про не зовсім стабільний фінансовий стан підприємства, оскільки значення деяких показників, зокрема прибутку, знизилося у порівнянні з попереднім роком. А такий стан призводить до зменшення можливостей погашення поточних зобов'язань за розрахунками.

Показники дебіторської заборгованості за розрахунками з дебіторами на підприємстві у 2020 році збільшилися практично за всіма видами заборгованості.

Дослідження стану дебіторської заборгованості та її класифікації призводять до висновків, що потрібно застосовувати єдиний комплексний підхід при розробці різних типів класифікації дебіторської заборгованості, також необхідно зосередитися на формуванні та пошуку ознак, які б забезпечили чітку класифікацію.

Організація і методика обліку дебіторської заборгованості спрямована на створення цілісної та ефективної системи бухгалтерського обліку, яка неможлива без облікової політики. Сукупність методів та способів ведення бухгалтерського обліку зазначається підприємством у Наказі про облікову політику, де визначена класифікація дебіторської заборгованості, що є необхідним для її достовірної оцінки з метою відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Бухгалтерський облік на ПрАТ «Харків-Авто» організовано у відповідності до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», чинних НП(С)БО, інших нормативно-правових актів.

Згідно Інструкції про застосування «Плану рахунків бухгалтерського обліку», синтетичний облік дебіторської заборгованості на ПрАТ «Харків-Авто» ведуть на субрахунках рахунків 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

Аналітичний облік ведуть за кожним дебітором та видами заборгованості, термінами її виникнення і погашення.

Програмним забезпеченням для обліку дебіторської заборгованості пропонується BAS бухгалтерія для України. Використання цієї бухгатерської програми при організації обліку розрахунків з дебіторами на ПрАТ «Харків-Авто» буде найбільш зручною, простою у використанні, а також надасть можливість працювати віддалено і самостійно редагувати безліч форм і документів за розрахунками з контрагентами.

Дослідження основних показників та підходів щодо аналізу дебіторської заборгованості надали можливість зробити висновки у необхідності поєднання традиційного економічного аналізу основних показників та інструментів обліку в системі управління підприємством.

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ПрАТ «Харків-Авто» за 2019-2020 рр. показав, що дебіторська заборгованість збільшується за всіма видами, окрім іншої поточної дебіторської заборгованості. Аналіз структури дебіторської заборгованості за цей же період, довів, що зменшення розміру іншої поточної дебіторської заборгованості також призвело до зменшення її питомої ваги у складі загальної суми дебіторської заборгованості.

Важливим при аналізі дебіторської заборгованості є її співвідношення з кредиторською заборгованістю та визначення платоспроможності підприємства. Розраховані показники платоспроможності підприємства підтверджують, що недостатньо вільних коштів для оплати зобов’язань. Це свідчить про необхідність налогодження роботи та вжиття заходів, щодо збільшення платоспроможності підприємства та вивільнення коштів зі складу дебіторської заборгованості.

В цілому, дослідження організаційно-методичних аспектів обліку та аналізу дебіторської заборгованості свідчать, що ПрАТ «Харків-Авто» дотримується законодавчих норм та затвердженої облікової політики. Запропоновані напрями удосконалення організації і методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості сприятимуть їх покращенню та ефективності системи бухгалтерського обліку в цілому по підприємству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І.А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(2). С. 15-23. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12625/1/6072-Article%20Text-16984-1-10-20220629.pdf

2. Біла М.О. Удосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10643/1/132-135.pdf

3. Бондарчук Н.В., Тімашова А.М. Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3 (2). С. 170-177.

4. Булат Г.В., Гуменюк А.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості та напрями удосконалення управління нею. Вісник Хмельницького національного університету. № 1. 2020. Економічні науки. С. 222-226. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/41.pdf

5. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» ВНЗ. 3-є вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута». 2011. 444 с.

6. Бутко Н.В., Погрібняк В.В. Організація обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. Молодий вчений Економічні науки. № 12 (88). 2020. С. 110-114. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/30/27

7. Вітренко О.В., Катранжи Л.Л., Придатько Е.М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 34. 2020. С. 35-42. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/34_2020ua/8.pdf

8. Ганусич В.О., Гурська І.В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. Випуск 1 (47). 2016. С. 441-445.

9. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Електронне наукове видання «Ефективна економіка». 2018. № 7. URL: www.economy.nayka.com.ua.

10. Гнатенко Є.П., Погріщук Б.В. Вдосконалення обліку і аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. Випуск 5.3. (112). 2014. С.15-18. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-53-2014-5.pdf

11. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І.Ю. Фінансовий облік: Підручник. К. : Лібра. 2005. 974 с.

12. Грицай О., Станасюк Н. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. Економіка і суспільство. 2018. № 15. С. 825-832.

13. Енциклопедія. Все про заборгованість у бухгалтерському обліку. Списання безнадійної заборгованості: податки та облік. URL: https://storage.7eminar.ua/content/record/2353/Entsyklopediia_Vse_pro_zaborhovanist.pdf

14. Жидєєва Л.І., Колісник О.П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою): навчальний посібник. Ірпінь. Університет ДФС України. 2020. 178 с.

15. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. Міністерством фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення 15.04.2022 р.)

16. Інструкція про службові відрядження у межах України та за кордон: затв. Міністерством фінансів України від 13.03.1998 р. № 59 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text (дата звернення 25.04.2022 р.)

17. Кияшко О.М. Облік дебіторської заборгованості з позиції концепції збереження капіталу. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2009. Вип. 16(1). С.190-193.

18. Колісник О.П., Замота І.О. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. «Modern Economics», Електронне наукове фахове видання з економічних наук. №15. 2019. С. 108-113. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/theoretical-and-practical-aspects-of/

19. Колісник О.П., Саква Д.М. Організація і методика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства. Тези доп. Матеріали XVII міжнародної науково-практичної конференції: «Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації». 01.11.2022. Буча. К.: Міленіум. С. 54-56.

20. Краєвський В. М., Колісник О. П., Гуріна Н. В. та ін. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Ірпінь: Університет ДФС України. 2021. 388 с.

21. Краєвський В. М., Колісник О. П., Гуріна Н. В. та ін. Фінансовий облік: навчальний посібник. Ірпінь: Державний податковий університет. 2022. 616 с.

22. Кручак Л.В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Економічний аналіз. 2016. Том 25. № 2. С. 93-98.

23. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 161-165. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/22-2016/37.pdf

24. Левченко З.М. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості. Інфраструктура ринку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Випуск 20. 2018. С. 274-277. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/47.pdf

25. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. Київ: Вид-во «Центральної літератури». 2003. 524 с.

26. Мамонтова Н.А., Корнійчук Т.С. Особливості обліку дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2021. № 21(49). С. 115–119. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8526/1/18.pdf

27. Мараховська Т.М., Любенко О.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Вісник Вінницького національного аграрного університету. 2009. № 4 с. 34.

28. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 12. С. 38–42.

29. Матицька М.І. Побудова моделі взаємозв'язку класифікації дебіторської заборгованості. Вісник ЖДТУ №3 (33). 2014 р. С.118-124.

30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8. Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text

31. Міщук Є.В., Сідорова І.І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. № 2. 2018. С. 54-57.

32. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. Агросвіт. № 9-10. 2022. С. 69-78. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/10.pdf

33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Міністерством фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення 16.05.2022 р.)

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: затв. Міністерством фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text (дата звернення 23.08.2022 р.)

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: затв. Міністерством фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення 07.04.2022 р.)

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: затв. Міністерством фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: затв. Міністерством фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: затв. Міністерством фінансів України від28.12.2000 р. № 353. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: затв. Міністерством фінансів України від 28.04.2001 р. № 205. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: затв. Міністерством фінансів України від 07.07.1999 р. № 163. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text (дата звернення 07.04.2022 р.)

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: затв. Міністерством фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text

42. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text

43. Мулик Т.О. Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 1 (41). С. 146-160.

44. Податковий кодекс України: Закон України затв. від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80#Text (дата звернення 27.05.2022 р.)

45. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України затв. від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Верховна рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 15.04.2022 р.)

46. Про захист прав споживачів: Закон України затв. від 12.05.1991 № 1023-XII. Верховна рада України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text (дата звернення 17.05.2022 р.)

47. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів від 29.12.2000 р. № 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text (дата звернення 19.06.2022 р.)

48. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. Тернопіль: Карт-бланш. 2002. 628с.

49. Терещенко М.К. Деякі аспекти удосконалення обліку, аналізу та аудиту дебіторської заборгованості підприємства. Економічний вісник. Економіка підприємства. 2014. № 1. С.107-113. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2014/1/EV20141_107-113.pdf

50. Ткаченко Н.М. Теорія бухгалтерського обліку : підручн. Друге видання, доповн. і переробл. Київ: Алерта, 2020. 192 с.

51. Томчук О.Ф., Сидоренко І.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Фінанси, облік, банки. № 1(24). 2019. С. 94-101. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/7409-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-14879-1-10-20191112.pdf

52. Федорченко О.Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості) : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. екон. наук. : спец. 08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ. 2009. 23 с.

53. Цивільний кодекс України: Закон України затв. від 16.01.2003 р. № 435-IV. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 17.08.2022 р.)

54. Чорненька О.Б. Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах. Наукові записки. Економічні науки. Вип. 2(35). 2016. С. 259-269. URL: http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/32.pdf

55. BAS Бухгалтерія. Спілка автоматизаторів бізнесу. URL: https://promius.com.ua/products/bas-bookkeeping